

Nr. 48 (458), 1 - 7 decembrie 1998

1 decembrie

1918

Ziua Marii Uniri

Regele **Ferdinand**

ION I.C. BRĂȚIANU

VLADIMIR TISMĂNEANU despre **Arthur Koestler și teroarea stalinistă** pag. 15

Polemici:

S. DAMIAN:
Controverse în jurul fenomenului legionar

pag. 10-11

BUJOR NEDELCOVICI:
Cum am devenit un acuzator al lui Tudor Vianu
pag. 12-13

Sărăcia, degradarea, confuzia, lehamitea alegătorilor și furia dezamăgiților, lipsa de credibilitate a instituțiilor și a oamenilor sint cadrul propice radicalismelor. Toate acestea hrănesc astăzi două fenomene asociabile prin această sursă comună, deși par atit de contrare incit este nenant să le alături. Pe de o parte, nevoia de a schimba actualul *establishment* politic, de a curăți scena publică de „hoți” și de „nebuni” – conform poetului –, răspunzind unei nevoi de justiție fundamentale. O recunoaștem în așteptarea, în diferite contexte exprimată, a apariției altor partide decit cele pe care le avem; de asemenea, în eforturile de reformare a ceea ce există, insemnind de fapt „renașterea” PNTCD de care ne-a adus aminte seminarul inițiat de fostul premier Victor Ciorbea. Al doilea fenomen pe care îl am în minte ține de ridicarea constantă a cotei electorale a lui Corneliu Vadim Tudor și a partidului său (18% și respectiv 16%, conform celor mai proaspete sondaje). Dorința „unui pumn de fier” plutește în aer, iată de ce nu mai este cazul să vedem fenomenul Vadim Tudor numai ca o predispoziție pentru extremismul naționalist.

Societatea românească are nevoie de radicalism și probabil, la noile alegeri, necesitatea aceasta va alege. Din fericire, există cel puțin două feluri de a schimba lucrurile abrupt. Unul, radicalismul unei societăți autoritare – mesajul lui Vadim Tudor –, celălalt, radicalismul unei societăți democratice. Două modele. Primul vede răspunsul la hoție în ridicarea pedepselor și în intervenția brutală a poliției asupra marginalilor. Celălalt constă în aplicarea, în sfârșit fără excepție, a legislației românești, care are suficiente pedepse pentru încălcarea legii, și încă prea

mari. Răspunsul primului este trimiterea țiganilor în colonii (*Proclamația de la Cimpia Turzii*), al doilea este trimiterea marilor corupți în fața justiției. Și fără excepție pentru mafia din lumea politică, din poliție, din armată, din justiție, adică, fără ocolirea celor care rănesc cel mai adinc țesutul social – în majoritate români și nu țigani. Unii sint pentru inchiderea gurii presei cind critică autoritatea, alții sint pentru responsabilizarea ei față de victimele modeste ale calomniilor. Unii văd sistemul de justiție ca fiind îndreptat, intii și intii, spre pedepsirea vinovaților. Cei-

GABRIEL ANDREESCU

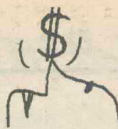
Politică, radicalism

lalți speră în construirea unui sistem dind prioritate victimelor. Strategia lui Vadim este ruperea legăturilor cu lumea democratică. Radicalii democrației văd subsumarea în fapt a tuturor relațiilor externe, inglobării României în comunitatea societăților liberale. Unii vor continua să facă din Ungaria un dușman. Ceilalți vor milita pentru crearea celui mai strins parteneriat cu țara cu care România are de negociat cele mai mari interese. Primii vor invoca românii din Moldova pentru a refuza Occidentul și pentru a-și face campanie electorală. Ceilalți au și ei de ce să in-

vefe solidaritatea peste frontiere, mai ales dacă această frontieră este Prutul.

Radicalismul celor două categorii incepe și sfirșește cu o politică a categoriilor umane. Una este elita foștilor generali din *Armată, Poliție, Securitate*, cu care partidul lui Vadim Tudor este plin. Singura șansă a democrației este selecția pe bază de profesionalism și onestitate. Vadim Tudor pune în fruntea partenerilor de afaceri arabii, turcii și africanii cu care rețelele lui Ceaușescu au lucrat din plin. La alt capăt este categoria prietenilor democrației de aiurea, care paradoxal s-au îndrăgostit de România, incercind să-i servească interesele așa cum nu am prea văzut la mulți români.

Desigur, lista așteptărilor și soluțiilor sub forma acestor două limite nu reprezintă o analiză. Este doar o emoție, față de urgența a ceea ce trebuie să impunem și ceea ce trebuie, cu orice preț, să evităm. Evoluția în următorii ani nu se va încadra în nici un caz, exact, în vreunul dintre cele două profile. Viața are altă logică. Dar șansa de a ne apropia de radicalismul autoritarismului ori de radicalismul democrației depinde și de impresia pe care alegătorii o vor avea: cit de artificiale și cit de realiste sint proiectele? Radicalismul nu exprimă numai nevoia schimbării abrupte ci și nevoia concreteței ei. Iată de ce o campanie în continuare aberantă va limita și nu va spori voturile lui Vadim Tudor. Iar idei precum cele ale ieșirii PNTCD de la guvernare, ori guvernarea monocoloră – nerealistă – va pulveriza inițiativele de reformare ale lui Victor Ciorbea. În condițiile noastre lumea nu are nevoie de repetarea principiilor – chiar s-a săturat de asta – ci de succesul lor.

ILIE ȘERBĂNESCU

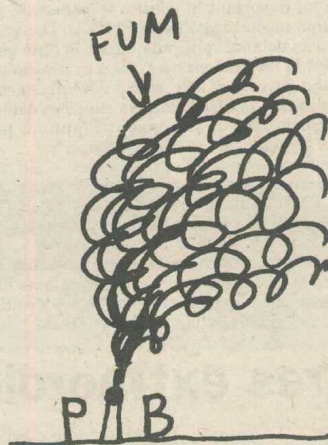
România la mâna FMI

Întreacă nici unul dintre cele patru acorduri post-decembriste nu a fost dus pînă la capăt de către partea română potrivit angajamentelor asumate, FMI nu mai este acum dispus să înceapă nici măcar negocieri pînă cînd Guvernul nu doar își declară determinarea de a face și drege, dar își probează prin măsuri concrete și capacitatea de a face ceea ce declară. Așa că FMI așteaptă să vadă mai întîi ceea ce va întreprinde practic guvernul Radu Vasile pînă în ianuarie anul viitor, și abia apoi va decide dacă pornește, sau nu, discuții punctuale cu acesta. FMI știe că România, mai mult decît oricînd altădată în trecut, este acum la mîna sa. Evident, nu pentru banii pe care i-ar putea primi, ci pentru girul internațional pe care un acord cu FMI îl poate oferi României, ca singură contrapondere în momentul de față, după ce credibilitatea internațională i-a ajuns la pămînt.

Cum România a ajuns într-atît de strict la mîna FMI? Totul decurge din agravarea fără precedent a deficitului din plățile externe, ce ar putea depăși 3 miliarde dolari în acest an. Iar în plățile externe nu este loc de întors. Găsești finanțare externă, poți trăi în continuare cu deficit, deci peste plapuma proprie! Nu găsești, trebuie să strîngi curea intern! Și o strîngere a curelei intern cu echivalentul a 3 miliarde dolari reprezintă acum reducerea cheltuielilor în economie cam cu peste o treime din bugetul național pe anul în curs. Vrei să eviți această cădere, singura soluție este totuși finanțarea externă, blocată însă în momentul de față. Iar semnalul de deblocare este în mîna FMI. Și atît de ce.

FMI cere României să renunțe la suprataxa pe importuri, probabil pentru că n-o consideră în spiritul economiei de piață, deși, la ananghie, economii de piață de calibrul – de la marea Americă la Marea Britanie – au apelat la această măsură

excepțională. FMI aplică însă cam des proverbul latin „*Quod licet Iovi non licet bovi!*”. Ce îi este permis lui Jupiter nu-i este permis bouului. Fapt este că, astfel, FMI închide României canalul comercial de reducere urgentă – mai mult decît necesară – a deficitului comercial extern.

Ca urmare, României nu-i rămîne decît să apeleze la credite externe spre a-și finanța deficitul. Dar nu! Vine agenția de rating *Standard & Poor's* și, aproape în afara regulilor jocului, penalizează România din punctul de vedere al riscului de țară,

dar nu pentru trecut, ci pentru viitor! Nu pentru că n-a făcut cînd trebuia reformele indispensabile, nu pentru că, din cauza acestora, a ajuns într-o situație gravă, inclusiv și poate înainte de toate din punctul de vedere al deficitului comercial extern, ci pentru că anul viitor ar putea ajunge în încetare de plăți, în situația unei presupuzite imposibilități de a onora virful de sarcină în rambursarea datoriei externe.

Tinînd cont că retrogradarea din punctul de vedere al riscului de țară antrenează scumpirea prohibitivă, dacă nu chiar interzicerea, accesului pe piețele internaționale de capital, înseamnă că României, penalizată pentru ceea ce i se va întîmpla, i se taie și posibilitatea de a recurge la credite externe pentru a ieși din corzi, fiind de fapt împinsă să intre în încetare de plăți. Pe deplin semnificativ în acest sens este că România a fost plasată în clasa C, de risc major, în ce privește împrumuturile pe termen scurt, ceea ce exclude practic recurgerea la această uzuală modalitate de a amîna scadența în așteptarea efectelor unor măsuri de redresare. Și la fel, din partea *Moody's*, altă principală agenție de rating, în ce privește emisiunile de obligațiuni, ceea ce practic scoate România de pe piețele internaționale de capital.

Cu alte cuvinte, României îi sînt închise ieșirile din clenci atît în plan comercial, cît și în planul finanțării externe, fiind constrînși să rămînă exclusiv la mîna FMI. Și asta nenorocire n-ar fi!

Problema este doar ce rețetă va prescrie FMI României, pentru că România va trebui s-o urmeze. Nu știm deocamdată ce anume cere cu precizie FMI. Dar din ce știm, terapia prescrisă de FMI este doar pe jumătate cea adecvată și adaptată situației actuale a economiei românești. Oprirea activității unor întreprinderi de stat, responsabile de o parte semnificativă din pierderile din economie, reprezintă fără îndoială o condiție indispensabilă a reformei, iar amînarea oricărei relaxări fiscale, periclitantă pentru buget, constituie o cerință imperativă a momentului actual. Dar cererea de creștere a impozitelor se potrivește ca nuca în perete. Pentru că o creștere de impozite, afectînd doar sectorul performant al economiei, care își plătește impozitele, și nu pe cel neperformant, care oricum nu-și plătește impozitele, nu numai că nu va ajuta să se evite un al treilea an de recesiune, după cum susține FMI, dar, dimpotrivă, va împinge economia reală într-un și mai pronunțat declin.

UE așteaptă acordul cu FMI

Pe 24 noiembrie la sediul Delegației Comisiei Europene a avut loc conferința de presă cu tema *Democrația în România*, susținută de Fokion Fotiadis, șeful Delegației Comisiei Europene în România.

Pentru țara noastră, UE are în vedere, în viitor, acordarea unui ajutor macroeconomic. El nu va putea fi totuși derulat decît după ce guvernul român va fi semnat un acord cu FMI. În acest scop, între 16 și 17 decembrie la București se va afla o delegație a UE care va avea discuții cu reprezentanții ai *Băncii Naționale*, ai *Ministerului de Finanțe* și ai *FPS*. Delegația va avea o întrevvedere și cu primul ministru. Fokion Fotiadis a anunțat cu acest prilej semnarea, în cadrul *Programului Phare 1998*, a unor contracte privind finanțarea a 74 de proiecte pentru sprijinirea democrației, a serviciilor sociale și a dezvoltării locale. Proiectele vor fi derulate de organizații neguvernamentale și însumează o finanțare de 681.000 ECU, în domeniile: educație civică, accesul la informație, relații între poliție și societatea civilă, coa-

bitarea interetică, specializare jurnalistică, monitorizarea presei și servicii medicale de bază în locurile greu accesibile din țară.

În *Raportul Anual* pe 1998, *Comisia Europeană* apreciază că România îndeplinește criteriile politice în vederea aderării la UE, iar „*societatea civilă a contribuit la acest progres*”, motiv pentru care UE își va menține sprijinul acordat acestui segment al societății românești – a precizat Fokion Fotiadis. *Uniunea Europeană* ajută direct ONG-urile prin programele: *Democracy* (proiecte în domeniul dezvoltării democrației), *Lien* (serviciile sociale) și *Partnership* (proiectele de dezvoltare locală). Fokion Fotiadis a spus însă că nu au fost prezentate destule proiecte bune pentru ca România să beneficieze de întregul buget (1.000.000 ECU) pe care UE este dispusă să-l aloce. Bugetul rămas (pînă la 1 milion ECU) va fi alocat printr-o nouă rundă de selecție, ce va fi lansată la începutul anului viitor.

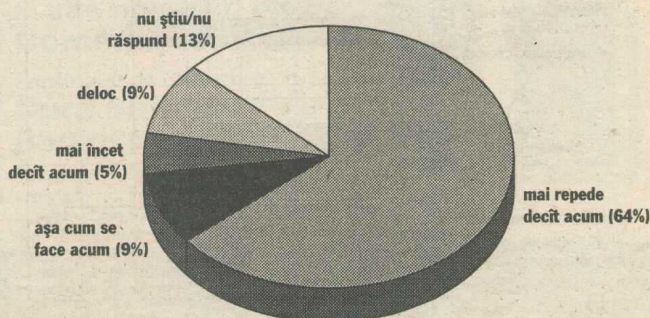
Alice Taudor

Sondajele reproduse în revistă aparțin studiului „*Resurse socio-umane ale reformei*” (noiembrie 1998), realizat de *Metro Media Transilvania*, la cererea *Fundației pentru o Societate Deschisă*.

Credeți că în țara noastră lucrurile merg într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?

Cît de repede sau de încet ar trebui să se facă privatizarea?

PS
pe scurt

Raportul anual BERD

Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) a dat publicității pe 23 noiembrie 1998 raportul anual asupra tranziției în 26 de țări. România se situează alături de Rusia și Ucraina, în rîndul țărilor cu cele mai mari probleme în stabilizarea economică. BERD subliniază „vulnerabilitatea” mai multor țări, printre care și România, datorită absenței reformelor instituționale care să însoțească liberalizarea economică. BERD avertizează, de asemenea, asupra impactului negativ al crizei economico-financiare ruse asupra estului european. (R.P.)

ȘERBAN ORESCU

Scindarea PNȚCD

intrarea Alianței Civice în politică – soluția pentru relansarea reformei

Cu două săptămâni în urmă m-am ocupat de rolul fostului ministru al Privatizării, domnul Sorin Dimitriu, în derularea lentă a reformei la noi în țară. Recent au apărut, dintr-o sursă demnă de crezare, noi informații privind rolul întinzător al președintelui Constantinescu. Se știa până acum că președintele și premierul de atunci, domnul Victor Ciorbea, întârziaseră închiderea întreprinderilor lucrând în pierdere în prima jumătate a anului '97 de teamă că eventuale manifestări de protest ale salariaților ar fi putut afecta negativ imaginea țării la Conferința de la Madrid din vara '97, care examina între altele și candidatura României. Rămânea desigur întrebarea: de ce au întârziat reformele și după Madrid, ceea ce a dus, după cum se știe, la marea ofensivă a PD împotriva guvernului Ciorbea și răsturnarea acestuia în primăvara '98. Ne-am fi așteptat ca domnul Ciorbea să spună mai multe asupra de-debuturilor întinzătorii reformei, după ce domnia sa n-a mai fost prim-ministru – ceea ce nu s-a întâmplat. Într-un articol din revista 22 cu nr. 46, domnul Ilie Șerbănescu, fost ministru al Reformei citeva luni în guvernul Ciorbea explică... Fostul premier, domnul Ciorbea (scrie domnul Șerbănescu), a fost „ținut în

șah de indecizia țărăniștilor și mai ales imobilizat de a întreprinde ceva de interesele de imagine ale președintelui Constantinescu”. Mai clar nici nu se poate. Reforma a fost amânată pentru ca domnul Constantinescu să aibă mai multe șanse să fie reales președinte...

Domnul Ciorbea intenționează să joace și în viitor un rol important în politica românească, conduce o aripă modernizatoare în PNȚCD. Dar există îndoiele că va dobândi sprijinul necesar la baza partidului, dacă la un moment nu explică în detaliu cauzele eșecului guvernării sale, cum a devenit „sacul de box al versațiilor PD-iști”, cum se exprima deunăzi domnul Șerbănescu, și aparent (spunem noi!) „vinovatul principal al întinzătorii reformei”...

A frinat președintele Constantinescu – ale cărui strânse relații cu domnul Ion Diaconescu sînt cunoscute – și PNȚCD-ul, sub raportul reformelor, Convenția Democrată? Încă o întrebare își așteaptă răspunsul...

Asemenea întrebări devin teribile de actuale în momentul de față, cînd se pune problema unei identități politice noi, mai corespunzătoare modernității, și a unei noi conduceri pentru PNȚCD. De ce este

vorba? O fracțiune deloc neglijabilă din PNȚCD, condusă tocmai de domnul Ciorbea, se va alătura probabil Alianței Civice într-o încercare de a prezenta la viitoarele alegeri fie un alt PNȚCD, delimitându-se de vechea gardă și de aripa Radu Vasile, fie de a constitui (ceea ce duce cam la același rezultat), un nou partid de centru-dreapta.

Declarația Comitetului Director Național al Alianței Civice de sîmbătă, 21 noiembrie, deschide pentru prima oară perspectiva unei atari evoluții. Ea anunță că Alianța va căuta „noi mijloace în ecuația politică atât de descurajantă, adoptînd la momentul potrivit soluțiile pe care le impune realitatea”. Există o singură explicație pentru acest limbaj aparent sibilin! Am aflat de altfel din cercurile Alianței că numeroase organizații județene cer transformarea în partid ca soluție decurgînd logic din criticile aduse actualului regim. Aceasta, mai ales, pentru cazul că PNȚCD se dovedește imposibil de reformat. Este ceea ce au arătat lucrările simpozionului de la Satu Mare, consacrat regăsirii identității politice a partidului.

În mod evident, un nou partid pe nucleul Alianței Civice, întărit cu așa-numita aripă Ciorbea din PNȚCD, înseamnă o sciziune – sciziunea pe care domnul Ion Diaconescu caută să o evite cu orice preț, atacînd nu cauzele ei profunde, cît simptomele. Prețul evitării acestei sciziuni este un iminent eșec la viitoarele alegeri – mai riscant, deci, decît sciziunea însăși.

Și nu este oare Alianța Civică singura formație – chiar dacă nu declarat politică pînă acum – de care cei ce au votat schimbarea pot fi satisfăcuți?

Concluziile trebuie trase fără obișnuitele tergiversări! Acum!

(Text transmis la radio Europa Liberă)

Pentru un congres extraordinar al PNȚCD

Șase lideri ai PNȚCD, Victor Ciorbea, Vasile Vetișanu, Matei Boilă, Ioan Boilă, Iftene Pop și Liviu Petrina, au adresat pe 27 noiembrie membrilor și simpatizanților partidului o scrisoare deschisă în care au solicitat să se susțină convocarea Congresului extraordinar al PNȚCD. Scrisoarea apare ca o completare a Declarației-Apel făcute pe 21 noiembrie la Satu Mare în cadrul unui seminar organizat de Clubul creștin-democrat și Fundația Adenauer. Ea poate fi citită și ca reacție la declarațiile președintelui partidului, Ion Diaconescu, care afirmase după seminarul de la Satu Mare că, pentru limpezirea apelor în partid, nu este nevoie de convocarea congresului extraordinar.

„După doi ani de participare la o guvernare de coaliție – se arată în scrisoarea – partidul nostru a devenit, pentru marea majoritate a membrilor săi și a celor care l-au votat, o mare decepție. Și aceasta pentru că el nu a știut și nu a putut să-și onoreze promisiunile și angajamentele luate în fața națiunii în campania electorală din 1996”. Sînt înșuruite promisiunile făcute de partid în campania electorală și care nu au fost duse la îndeplinire, dar care sînt

și astăzi de actualitate: „1) Ruptura totală și definitivă de regimul comunist, de mentalitatea și practicile sale. 2) Refacerea statului de drept. 3) Realizarea premiselor absolut necesare funcționării economiei de piață. 4) Descentralizarea administrativă și aplicarea subsidiarității statului”.

La începutul guvernării Ciorbea, se mai spune în scrisoarea, existase un program coerent de reforme, însă el nu s-a putut realiza din cauza opoziției Partidului Democrat și chiar a unor persoane din CDR. Guvernul Radu Vasile, format pe baza unui vot al Comitetului de Conducere al PNȚCD, din 1 aprilie 1998, nu a îndeplinit nici el obiectivele minimale impuse de acest comitet: reforma morală, retrocedarea proprietăților funciare, retrocedarea imobilelor preluate de statul comunist (modificarea Legii 112/1995) sprijinirea sectorului privat etc. „Toate aceste stagnări și nerealizări, mai ales privind reforma morală, a proprietății, a justiției, a serviciilor secrete și reforma administrației publice, alături de neînfăptuirea reformelor necesare pînă în 1996 au împins țara în criza generală actuală”, se spune în continuare. Cauzele nerezolvării

promisiunilor electorale sînt și ele prezentate, prima dintre ele fiind „lipsa de loialitate, duplicitatea și lipsa bunelor intenții ale partenerilor de coaliție și în primul rînd a PD față de PNȚCD, de reformă și de țară”. Potrivit scrisorii deschise, PD nu a urmărit reforma, ci următoarele obiective: A) menținerea Puterii reale „(...) prin structurile roșii (clienții săi, foști nomenclaturiști, securiști și privilegiați) infiltrate în toate instituțiile și la toate nivelurile, inclusiv servicii secrete și ambasade”; B) apărarea intereselor de grup ale clientelei sale; C) compromiterea PNȚCD. Împotriva PNȚCD există un complot foarte bine pus la punct de aceste structuri care nu doresc o schimbare a lucrurilor în țara noastră – se spune în continuare. Ca urmare, viitorul nu poate fi decît sumbru: pe zi ce trece criza politică morală și economică se va adînci, PNȚCD va fi definitiv compromis, iar corupția se va generaliza. Toate acestea vor duce la anularea șanselor României de a se integra în familia țărilor europene.

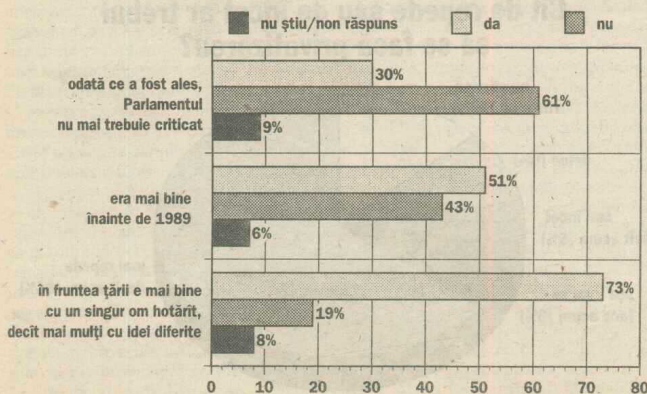
Avînd în vedere grava situație a țării și a partidului, semnării scrisorii cer convocarea unui congres extraordinar al PNȚCD care să hotărască:

1) „Modificarea statutului PNȚCD pentru a consacra un profund democratism intern, o amplă descentralizare și cooptarea în toate structurile sale centrale și locale a persoanelor competente și a tineretului”. 2) „Schimbarea strategiei și tacticii partidului inclusiv în relațiile cu aliații și partenerii”. 3) Apărarea identității partidului, a tradiției, idealurilor...” pe care partidul le-a promovat în decursul existenței sale. 4) „Revigorarea CDR prin refacerea structurilor ei de analiză și de comunicare (...) motivarea Alianței Civice să revină în CDR”. 5) „Evaluarea necesității și a răminerii partidului în actuala coaliție...”. 6) Stabilirea unui program și a unei strategii precise anticriză, de perspectivă”.

Scrisoarea se încheie cu un apel la solidaritate adresat membrilor PNȚCD, care sînt chemați să sprijine prin semnătura proprie cererile formulate în scrisoarea. Congresul extraordinar își propune lămurirea acestor chestiuni și nu urmărește schimbarea conducerii partidului, a precizat după publicarea scrisorii vicepreședintele PNȚCD, Victor Ciorbea.

Iulian Anghel

Sînteți de acord sau nu cu următoarele afirmații?

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

În seria Memorii / Jurnale / Convorbiri

MIRCEA HANDOCA
Convorbiri cu și despre
Mircea Eliade

În seria de eseistică

ZAHARIA SÂNGEORZAN
Monahul de la Rohia

OCTAVIO PAZ
Dubla flacără.
Dragoste și erotism

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRII

THOMAS DINE, președinte al postului *Radio Europa Liberă și Libertatea*

Aștept să lucrez cu România și în anul 2010

V-ați ocupat îndeaproape de situația din Europa de Est și în particular de România. Cititorii revistei noastre ar fi interesați de o analiză a dumneavoastră a situației din România.

România este o țară foarte importantă pentru Europa de Est și totul pornește de aici. Este plasată central, are o populație numeroasă, care nu vrea să repete greșelile trecutului, o conducere care privește către Vest, situată de partea progresului. România este o societate în tranziție dinspre o societate închisă către o societate deschisă, proces foarte greu, dureros, cu doi pași înainte și unul înapoi și, câteodată, doi înapoi și unul înainte. Dar încet, încet, România își face drum prin tranziție. Și aici programul de reformă, alături al președintelui, cit și al *Guvernului*, sînt importante pentru România, pentru relațiile ei cu străinătatea.

Radio Europa Liberă consideră România un loc minunat pentru emisiile ei. Sînt o mulțime de știri de acoperit, iar oamenii sînt conștienți de importanța curgerii libere a informației, dispuși să primească acest flux informațional.

Totuși, în ultimul an, în evoluția economică s-a mers destul de încet.

Este un articol în *Financial Times* privind acest fapt. În *Raportul anual al BERD* privind tranziția, România apare pe o poziție mai proastă decît înainte. Pe de altă parte, România a ciștigat pe plan politic și democratic. În Statele Unite (și vorbesc acum ca american), dorim ca România să reușească și să ajutăm și noi (cum putem), dar, dacă România va reuși sau nu în următoarele decenii să se îndepărteze de societatea închisă, depinde numai și numai de români.

Winston Churchill spunea că trebuie să ne lăsăm duși de „valul istoriei” și președintele Constantinescu susține același lucru, că România să fie în pas cu istoria. Viziunea lui în ceea ce privește dezvoltarea societății civile românești este foarte progresistă. Viziunea lui asupra piețelor deschise trebuie să conducă România spre acel viitor în care va exista o prosperitate individuală și, implicit, o prosperitate națională.

România va avea un viitor bazat pe ceea ce se face la nivel individual, mai mult decît ceea ce se face la nivel național. *Guvernul* trebuie să ia decizii politice, dar indivizii din societate trebuie să-și folosească inteligența, inițiativa și creativitatea pentru a face acest viitor posibil în România. În legătură cu implicarea mea în România în ultimii cinci ani și jumătate, am încercat să fac aceiași pași în tranziție, să schimb mentalitatea privind faptul că nu mai trebuie să depindem de stat, ci de atitudinea fiecărui individ. Există o notă de individualism în societatea românească și asta face farmecul acestei

societăți, dar individul trebuie să se îndrepte mai mult spre o atitudine care să afirme: „creez un viitor pentru mine și familia mea și voi găsi alți indivizi care cred în aceleași valori. Împreună vom forma societatea astfel încît să putem clădi o Românie mai bună”. Este ușor? Nu. Este un proces de scurtă durată? Nu. Dimpotrivă. Este un proces de foarte lungă durată. Dar priviți unde vă aflați! Cu nouă ani în urmă, cu șase sau trei și unde vă veți afla trei ani de acum înainte sau în anul 2010. Iar eu abia aștept să lucrez cu România, chiar și în anul 2010. Sînt optimist privind spre viitorul României. Dar, de asemenea, admit faptul că există niște realități care trebuie schimbate.

leri am aflat de la primul-ministru că va continua procesul privatizării, ceea ce este absolut esențial. Altfel timp cit statul își menține proprietățile, realizările vor fi mai mult negative decît pozitive. Altfel timp cit *Guvernul* păstrează proprietatea asupra realizărilor trecute, acest lucru este încă greu realizabil. Cel mai bun exemplu în acest sens este Polonia, care are în prezent o economie înfloritoare. *Guvernul* a încurajat creșterea economică și a predat puterea de decizie indivizilor și nu a păstrat-o în mîinile statului. România trebuie să se asocieze cu Ungaria, cu Slovacia, cu Republica Cehă, cu Polonia și cu Bulgaria. Împreună, aceste șase țări vor construi viitorul Europei Centrale și de Est.

Cum vedeți rolul postului dumneavoastră de radio în anii următori?

Într-o țară ca România deja aveți presă liberă, există libertate de asociere și libertate de cuvînt. Dar vrem să ne asigurăm că o varietate mare de idei și informații

circulă liber prin societate. Deci, misiunea *Europei Libere* este să ia parte la construirea democrației românești, să facă parte din peisajul mediatic românesc. Cu cît se dezbate mai mult într-o societate ca cea românească, cu atît este mai bine.

Un alt lucru pe care îl facem, în Praga, nu aici în România, este să aducem jurnaliști promițători, tineri, în stagii de 4-5 săptămîni și să-i învățăm la standardele profesionale înalte care există în lume. În ultimii ani, acești oameni s-au întors în societățile lor și au devenit figuri proeminente. Doresc deci ca în secolul următor *Radio Europa Liberă* să fie un post care asigură pregătire profesională.

În același timp, vrem să ne dezvoltăm rolul și prin *Internet*. Avem o pagină cu o rețea deja foarte puternică, pentru că din ce în ce mai mulți oameni doresc să se informeze. Cînd am început, acum 15 luni, aveam 500 de utilizatori, iar acum sînt 5,5 milioane. Cel mai solicitat segment privește transmisiile noastre despre Rusia. Cu cît criza financiară din Rusia este mai puternică, cu atît mai mulți cititori sînt interesați în ce transmitem noi și, de asemenea, cei care urmăresc dezvoltarea Rusiei, mediului de afaceri rusesc din străinătate.

Care sînt planurile dumneavoastră în ce privește creșterea audienței postului în România?

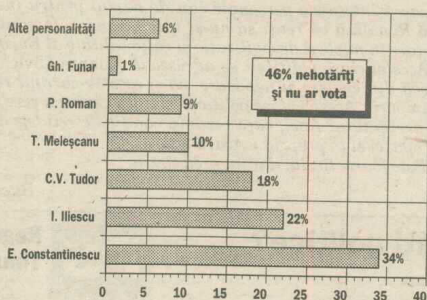
În timpul războiului rece, *Radio Europa Liberă* emitea exclusiv pe unde scurte, în întreaga fostă Uniune Sovietică și în țările est-europene. Acum se ascultă din ce în ce mai puțin pe unde scurte și tot mai mult pe AM și FM. Așa că transmitem și noi din ce în ce mai puțin pe unde scurte și căutăm să ne alinem, să formăm parteneriate cu radiourile de stat și particulare. În România nu am făcut asta cu la fel de multă eficiență ca în alte țări. Așa că în următorul an o să ne vedeti căutînd cu asiduitate să întemeiem un nou parteneriat, noi relații cu diferite rețele de radio și cu posturi de radio. În această călătorie, în ultimele trei zile am discutat cu o serie de proprietari ai unor posturi de radio, precum și cu oficialități. Cred că viitorul nostru se va schimba în următoarele 12 luni, cînd ne vom afla cu o serie de radiouri din țară.

Aveți deja în vedere un post de radio anume?

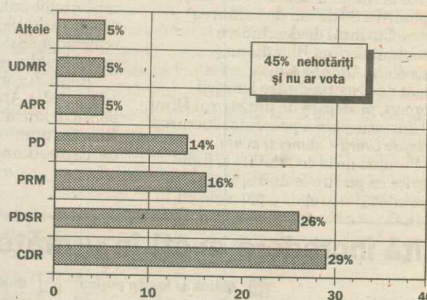
Nu, dar urmează să ne asociem cu posturi particulare din București și din țară, cu rețele private de radio. Și, poate, în cele din urmă, vom realiza cîteva programe cu *Radio România*, dar aceasta într-un viitor îndepărtat. Vreau să vă garantez însă că ne vom implica în România, în următoarele 12 luni, mult mai mult.

Interviu realizat de Raluca Mărculescu

Dacă duminică viitoare ar avea loc alegeri pentru președinte, pe cine ați vota?

Dacă duminică viitoare ar avea loc alegeri parlamentare, cu ce partid sau alianță politică ați vota?

PS
pe scurt

Ministrul Agriculturii – înlocuit

Vineri, 27 noiembrie, Dinu Gavrilescu a fost revocat din funcția de ministru al Agriculturii și în locul său a fost numit Ioan Mureșan, fostul ministru al Reformei – minister care urmează să fie restructurat. Motivul pentru care ministrul Agriculturii a fost înlocuit, spune premierul Radu Vasile, l-a constituit înzestrarea înregistrată în derularea programului ASAL. (R.P.)

Avansări în grad

Cu prilejul Zilei Naționale a României, președintele Emil Constantinescu a semnat, la propunerea ministrului Apărării Naționale, Victor Babiuc, mai multe decrete de avansare în grad a unor ofițeri superiori din MApN. Printre avansați se numără Gheorghe Bucșe, șeful *Statului Major al Aviației și Apărării Antiaeriene* (devenit din general de flotilă aeriană general de divizie aeriană) și Traian Atanasiu, șeful *Statului Major al Marinei Militare* (devenit din contraamiral viceamiral). Generalul Gheorghe Bucșe este implicat în scandalul „*Tigareta II*”, iar contraamiralul Atanasiu în scandalul legat de repararea navei-amiral a flotei românești, distrugătorul „*Mărășești*”. (R.P.)

Președintele la Bruxelles

Președintele Constantinescu, însoțit de ministrul Apărării Naționale, Victor Babiuc, și de ministrul de Externe, Andrei Pleșu, a fost prezent pe 25 noiembrie, la Bruxelles, la o nouă rundă de dialog individual intensificat („16+1”) România-NATO. Emil Constantinescu a avut o întrevedere în cadrul restrîns cu Javier Solana, secretarul general al NATO, iar la reuniunea oficială, șeful statului român a prezentat stadiul României raportat la criteriile de aderare impuse de *Alianța Nord-Atlantică*. (R.P.)

POLIROM

NOUTĂȚI
decembrie '98

Honoré de Balzac
Proscriși și alte povestiri din Comedia umană

Ferdinand de Saussure
Curs de lingvistică generală

În pregătire:

Iosif Sava
Elisabeta Stănculescu
Claudette Lafaye

Claviaturile timpului (Jurnal)
Sociologia educației familiale
Sociologia organizațiilor

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

1 decembrie 1918 80 de ani de la Unire

Procesul de constituire a statului național român întregit, început în 1859 prin unirea Moldovei cu Muntenia, s-a finalizat în mod simbolic la 1 Decembrie 1918.

La 27 martie 1918, *Sfatul Țării* aproba la Chișinău rezoluția de unire a Basarabiei cu Regatul, „în conformitate cu dreptul istoric și dreptul etnic și cu principiul că popoarele trebuie să-și hotărască propria soartă”. Cîteva luni mai tîrziu, la 27 octombrie, se alcătui la Cernăuți o *Adunare Constituțională*, care a hotărît formarea unui *Consiliu Național*, menit să pregătească unirea Bucovinei cu România. Congresul românesc întrunit la 28 noiembrie 1918 la convocarea *Consiliului* a votat în unanimitate pentru unire. La 1 Decembrie 1918, Partidul Național din Transilvania a convocat la Alba Iulia *Marea Adunare Națională*. Cu o participare de circa 100.000 de delegați, veniți din toate colțurile Transilvaniei, aceasta a aprobat cu o majoritate zdrobitoare unirea cu România.

România Mare a luat ființă cu repeziune. Demersurile diplomatice care au urmat, inițiate în vederea recunoașterii internaționale a noului stat, au necesitat eforturi imense din partea autorităților Marii Uniri. Ele erau însă o finalitate: dezvoltarea și intrarea pe ușa din față a Europei.

Pentru fiecare cetățean al României anului 1998, comparația cu România Mare a anului 1918 nu mai este de mult o sursă de mîndrie sau de bucurie, ci una de amărăciune și jenă la gîndul că, după 80 de ani, nu mai avem nici măcar acele certitudini pe care Brătianu și Maniu le păziseră atunci: speranța și încrederea. Așadar, nu de „piine și circ” ar trebui să se agățe în această zi românii, ci de o analiză lucidă și pătrunzătoare a ultimilor nouă ani.

În această idee și stare de spirit s-a desfășurat și manifestarea organizată duminică, 29 noiembrie, de *Alianța Civică* la Ateneul Român, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la Marea Unire. Cuvîntul de deschidere, pronunțat de Ana Blandiana, președinta *Alianței Civice*, a fost urmat de discuția dintre istoricii prezenți, moderată de profesorul Dinu C. Giurescu, care a prezentat lucrarea *Mesajele Unirii – atunci și acum*.

Pornind de la constatări și fapte istorice cu privire la unire, textul prezentat și-a propus o paralelă cu

realitățile României de tranziție, de a cărei stare dezastruoasă se fac vinovate absolut toate partidele care s-au perindat la guvernare din 1990 încoace. Rememorarea momentului 1918 și replasarea lui în contextul actual relevă o imagine răsturnată: dacă, acum 80 de ani, țara cunoștea o criză deopotrivă de severă, diferența esențială este aceea a direcției adoptate. Atunci, statul se consolida încet, dar sigur. Astăzi, el se prăbușește, poate la fel de sigur, dar mult mai rapid. Concluziile acestei comunicări au fost întărite în final de Șerban Rădulescu-Zoner care a analizat, urmărind aproximativ aceeași schemă în oglindă, modalitățile de promovare a interesului național pe plan extern.

Manifestarea s-a încheiat cu citirea unui *Apel* către clasa politică, anunțat, de altfel, în esență, de concluziile vorbirilor. *Apelul* a fost redactat în mod simbolic în nouă puncte, tot atîtea cite cuprindea *Proclamația de la Alba Iulia* (în care erau atinse atît problema agrară, cît și cea a votului universal). În el sînt enumerate problemele României. Iată, în rezumat, ideile fixate în cele 9 puncte ale *Apelului*.

1) De criza economică și socială a țării se fac vinovate, într-o măsură mai mare sau mai mică, toate partidele succedate din 1990 la guvernare.

2) *Constituția* trebuie să conțină precizarea unui statut clar al proprietății – garantarea, și nu numai ocrotirea ei. 3) Reglementarea problemei agriculturii, prin rectificarea *Legii fondului funciar*.

4) Reforma administrației publice locale. 5) Eradicarea corupției, prin elaborarea, de către *Parlament*, a unui set de legi care să prevadă pedepse drastice în cazurile de corupție.

6) Introducerea votului uninominal, ca garanție a exercitării controlului alegătorilor asupra aleșilor.

7) Respectarea și reglementarea drepturilor minorităților.

8) Elucidarea misterelor revoluției și mineradelor, precum și anularea sentințelor date în procesele politice dinainte de 1989. 9) Realizarea unei reforme morale, fără de care reforma în ansamblul ei nu se poate înfăptui.

Reproducem introducerea și concluziile *Apelului către clasa politică*, lansat în sala Ateneului Român, duminică 29 noiembrie 1998 de către *Alianța Civică*.

Apel către clasa politică

„Momentul Unirii din 1918 a fost punctul cel mai de sus pe care destinul istoric al românilor l-a atins, cel mai greu examen în fața căruia am fost puși vreo dată și pe care, printr-un imens efort de încordare a tuturor forțelor sociale și politice, am reușit să-l trecem cu strălucire. Uriașul entuziasm popular și-a găsit sprijin în autoritatea Coroanei și a puterilor Statului, în inteligența și patriotismul politicienilor, în spiritul de inițiativă al clasei mijlocii și al investitorilor străini, încît în scurt timp – dar din păcate pentru scurt timp – România a devenit o democrație de tip occidental și un stat de drept cu o economie prosperă.

Ca și în 1918, istoria Europei, și chiar a lumii, se reazăază azi din temelii, încît, asemenea tuturor popoarelor din jurul nostru, sîntem din nou în fața unui examen pe care, dacă nu-l vom trece acum, nu știm cînd și dacă ni se va mai oferi prilejul să-l trecem.

Aniversarea Marii Uniri din 1918 ne obligă să facem analize necesare, evaluînd stadiul în care ne aflăm azi, comparativ cu idealurile enunțate în cele nouă puncte ale Declarației Unirii de la Alba Iulia. Atunci, în lunile de război, de tratative și hotărîri cruciale, iar mai tîrziu, în anii României interbelice, marii bărbați ai țării au reușit miracolul de a se supune voinței populare și de a o înfăptui. Ce ne-a împiedicat pe noi, generația ieșită din comunism prin sacrificiul tinerilor din Decembrie, să fructificăm, în condiții poate mai puțin grele decît atunci, șansa libertății?

Este foarte tîrziu, dar încă nu prea tîrziu. În acest moment solemn, de aniversare a unei apoteoze pe care am fost în stare să o construim în condiții incredibile de grele în urmă cu opt decenii; în acest moment determinant pentru tot ce ni se va întâmpla multe decenii de acum înainte, *Alianța Civică* vine în fața dumneavoastră, pentru a-și prezenta analiza, concluziile și soluțiile.”

(...)
„Aceste adevăruri nu sînt noi. Imensul procentaj al absenteiștilor din sondajele de opinie spune, dimpotrivă, că toată lumea le știe, dar puțini mai speră ca ele să devină realitate. Toată lumea, cu excepția clasei politice, a aceluia de datoria cărora ține transformarea principiilor în fapte. De ce?

De ce, într-o țară bogată, am ajuns săraci? De ce, într-o țară a inteligențelor native, am ajuns să fim dominați de prostie, șmecherie și impostură? De ce elitele tinere ne părăsesc, negăsindu-și locul într-o țară care are atîta nevoie de ele? De ce statul a fost prădat și slăbit sub pretextul privatizării? De ce clasa de mijloc, care este temelul oricărei societăți democratice, este strivită de concurența economiei subterane? De ce în loc de fapte este preferat vacarmul politic, în fața căruia competențele se retrag, iar munca onestă se simte umilită și renunță? Aîteia întrebări cărora trebuie să le răspundă clasa noastră politică.

De clasa politică, periculos de ruptă de interesele populației, mai depinde încă salvarea țării. De redresarea ei și de felul în care ea va fi în stare să-și depășească interesele personale sau de partid pentru interesul național depinde dacă România va reuși să nu-și rateze șansele integrării economice, politice și militare în nucleul de civilizație și raționalitate al Europei.

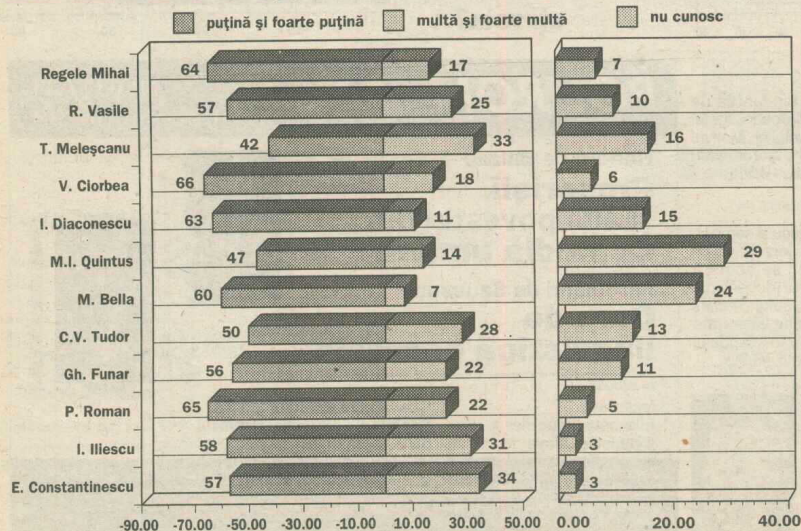
Acestei clase politice i se adresează *Alianța Civică* azi, cerîndu-i să se trezească din egoism și nepăsare, să-și asume curajul responsabilității și riscul schimbării. Acestei clase politice, *Alianța Civică* îi cere să-și asume cele 9 puncte ale prezentului *Apel*, care rezumă condițiile reintegrării noastre nu numai în Europa, ci și în propria noastră istorie.

Este foarte tîrziu, dar nu prea tîrziu.”

Raluca Mărculescu

București, 29 noiembrie 1998

Cîtă încredere aveți în următoarele personalități politice?

PS pe scurt

Regele Mihai la Timișoara

Cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la Marea Unire, MS

Regele Mihai I a venit vineri, 27 noiembrie, pentru a participa la dezvelirea bustului Regelui Ferdinand I din Piața Victoriei, opera sculptorului Petru Jecza. Regele a fost însoțit de Regina Ana, Princesesa Margareta și Radu Duda. Familia Regală a participat duminică la un concert simfonic în sala *Teatrului Național* din Timișoara. (R.P.)

PS pe scurt

Grevă opoziției

Începînd cu data de 19 noiembrie opoziția parlamentară (PDSR, PUNR, PRM) se află în grevă parlamentară. Partidele respective au refuzat și invitația președintelui Emil Constantinescu de a discuta la Palatul Cotroceni problema integrării în NATO.

Refuzul opoziției de a mai participa la ședințele Camerei și ale Senatului s-a datorat faptului că moțiunea *Statul de drept* înaintată la Senat nu a fost pusă în discuție din motive formale.

NICOLAE FILIPESCU

Confruntarea cu trecutul comunist

Pînă acum, în România, s-au făcut doar eforturi firave pentru o abordare deschisă a metodelor abuzive de control și opresiune ale sistemului comunist și a consecințelor nefaste ale dictaturii comuniste asupra populației.

Unii susțin, încorect, că un proces al comunismului nu ar servi democrației și că ar conduce doar la inutile învrăbiri, tensiuni și suspiciuni. În realitate, abordarea frontală a trecutului totalitar este esențială pentru dezvoltarea și consolidarea noii societăți democratice.

În România, după acaparea puterii prin fraudă electorală, Gheorghiu-Dej, în combinație cu grupul de agenți cominterniști veniți de la Moscova sub conducerea Anei Pauker și a lui Vasile Luca, au inițiat distrugerea valorilor tradiționale românești și sovietizarea forțată a societății. Serviciile secrete au practicat, la o scară nemaiîntîlnită, supravegherea electronică și directă, ascultarea și înregistrarea convorbirilor telefonice, violarea corespondenței. Atacurile brutale împotriva individului și a proprietății au făcut ravagii în timpul colectivizării forțate a agriculturii și al naționalizării arbitrare a locuințelor și bunurilor cetățenilor.

Dosarele serviciilor secrete

S-a scris și comentat mult despre proiectul de deschidere a dosarelor cu informații colectate de Securitate. Accesul la dosare, sub o autoritate imparțială și transparentă, este important din punct de vedere etic, istoric, politic și juridic. Informațiile conținute în dosare, în măsura în care ar fi credibile și nemăsluite, ar putea fi utile pentru reabilitarea unora și pentru prevenirea posibilelor situații în care cei responsabili de crime să ocupe în continuare funcții de conducere în viața politică sau în structurile de securitate ale statului postcomunist. Dacă dosarele continuă să fie ținute în secret prin evitarea soluționării problemei sau prin blocarea accesului, datorită unei legislații nesatisfăcătoare,

încrederea populației în liderii politici și în instituțiile democratice nu poate fi restabilită, iar informațiile din dosare vor putea fi utilizate în continuare pentru șantaj și calomnie. Experiența deschiderii dosarelor serviciilor secrete din țările vecine demonstrează că cei ce speră ca informațiile din arhive să producă un adevărat proces de justiție corectivă vor fi dezamăgiți. Problema accesului la dosarele serviciilor secrete nu este simplă. Multe întrebări cer un răspuns. Cine va „controla” dosarele? Cine va avea acces la ele? Fiecare, personal, un număr de specialiști, oricine, întreprinderile și instituțiile, organizații politice, justiția? Care sînt scopurile dezvăluirilor?

Unele țări foste comuniste din Europa Centrală și de Est au încercat să găsească răspunsuri la aceste întrebări. Rezultatele sînt, în multe privințe, neconcludente. Efortul cel mai mare de elucidare a trecutului comunist a fost făcut în fosta RDG.

Experiența germană

Comitetele cetățenești formate în Germania de Est, în 1989, și-au asumat rolul de paznic și garant al dosarelor poliției secrete (STAS) pentru a-i împiedica pe foștii oficiali să modifice arhivele sau să extragă din dosare materiale compromițătoare. Imediat după unirea cu Germania Federală, guvernul de la Bonn l-a numit pe pastorul Joachim Gauck în funcția de șef al unei comisii speciale pentru păstrarea și investigarea dosarelor STAS.

În 1991, parlamentul german a votat legea dosarelor STAS care prevede că informațiile din dosare pot fi utilizate „în scopul evaluării activității STAS din punct de vedere politic, istoric și juridic”. Comisia federală pentru dosarele STAS, cunoscută sub denumirea de „Autoritatea Gauck”, are 3.100 de angajați, 95% dintre ei provenind din fosta RDG. Cu strictă respectare a legii, agenția a răspuns la peste 3 milioane de solicitări de informații. Mai mult de ju-

mătate dintre ele au fost formulate de instituții și agenții de triaj, celelalte de cetățeni particulari.

RDG a fost singura țară din Europa Centrală și de Est în care împotriva oficialilor comunisti a fost intentat un proces juridic, în scopul pedepsirii celor vinovați de abuz de putere. Problema în sine era complicată și datorită faptului că elita comunistă și instrumentele opresive afiliate nu au acționat singure, ci au avut un mare număr de colaboratori.

Cea mai intensă activitate s-a desfășurat în primii trei ani după reunificarea cu RF, cînd, sub acuzația de abuz de putere împotriva cetățenilor, au fost investigate 50.000 de cazuri. Pînă la urmă, au fost judecate numai 180 de persoane. 170 au fost și condamnate. Majoritatea celor condamnați au primit sentințe fără încarcerare sau pedeapsă

Din nefericire, procesele nu au implicat populația, interesul sau participarea cetățenilor. În consecință, aceste acțiuni juridice au avut un efect modest și nu au promovat o loialitate mai mare pentru noul regim.

În 1992, Bundestagul german a creat o comisie „a adevărului”, *Enquete Kommission* pentru evaluarea consecințelor istorice ale dictaturii comuniste. Era condusă de pastorul est-german Rainer Eppelman și compusă din 16 parlamentari și 11 experți aleși din ambele părți ale Germaniei.

Misiunea declarată a comisiei a fost aceea de „a înțelege structurile de comandă ale regimului comunist și metodele lor de reprimare a populației pentru ca asemenea structuri și metode să nu aibă niciodată șanse de revenire în Germania unită”.

Comisia *Enquete* a ținut ședințe publice în multe localități din fosta RDG. Însă majoritatea participanților erau gazetari, profesori universitari sau analiști politici. Raportul final prezentat de comisie parlamentului german în 1994 a avut peste 15.000 de pagini. Totuși, cetățenii de rînd din fosta RDG nu s-au implicat în dezbateri, s-au mărginit la rolul de observatori pasivi.

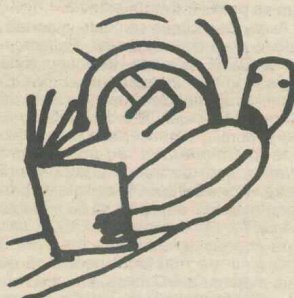
Concluzii

În România acestui moment, confruntarea cu trecutul comunist prin deschiderea arhivelor fostei Securități și prin angrenarea cetățenilor în dezbateri deschise și oneste ar mări încrederea populației în structurile democratice și, poate, în noii lideri politici.

Cetățenii din societățile postcomuniste trebuie încurajați să participe la dezbaterile privind trecutul totalitar. Numai așa își vor putea schimba reala mentalitate înrădăcinată în perioada de dictatură comunistă.

Dorința de răzbumare a nedreptăților trecutului istoric este inutilă. Indiferent cât și cum se vor deschide arhivele Securității, problema culpabilității nu va fi rezolvată satisfăcător. Încercarea de pedepsire a citorva „vîrfuri” nu rezolvă problema vinovăției. De fapt, ar putea avea un efect nedorit prin crearea unei impresii false că s-a făcut „justiție”.

Metodele opresive și genocidul practicat de dictatura comunistă trebuie expuse și dezbătute pe larg pentru a diminua șansele de recidivă istorică sub aceleași – sau oricare alte – pretenții ideologice.

reală. Fostul ministru al Apărării, Fritz Sterletz, și asistenții săi Heinz Kessler și Hanz Albrecht au fost condamnați pentru violarea drepturilor omului în scopul menținerii la putere. (Motivul condamnării este important deoarece el creează un precedent prin care persoanele care propun sau implementează acțiuni care violează drepturile altora, așa cum sînt definite în standardele internaționale, pot fi judecați și condamnați.)

Din experiența est-germană se poate deduce că fosta nomenclatură din țările foste comuniste nu are motive să se teamă de pedepsire aspre pentru abuzurile din trecut. Și totuși, schimbările care au avut loc în urma dezvăluirilor arhivelor STAS/arată că unii dintre foștii oficiali și colaboratori activi ai serviciilor secrete își pot pierde accesul la pozițiile privilegiate de conducere din statul democrat.

Fără de legea

mai răgușită. „Asigurarea” a ajuns un nonsens, sau și-a deplasat semnificația, pentru că lumea politică, închisă în ea însăși, nu mai e interesată de „zumzetul” din afară care, diluat fiind, nu-i poate periclita confortul.

Legea dezvăluie, pe de altă parte, prin devierile pe care le-au primit unele articole ale proiectului inițial, capacitatea de diversiune a castei politice. Pentru a păstra protestul la un grad de diluare nepericuloasă, aroganța ei simulează pe alocuri politețea. Reunite, antidoturile găsite de politicieni prin celebrele articole 8 și 22 din varianta votată de Senat, spun următorul lucru: legea de conșpirării va „trece” în cele din urmă, dar aplicarea ei rămîne la dispoziția tocmai a celor care urmează să fie suspuși la testul deconșpirării. Subterfugiul se vadește a fi o improvizatie de prost gust, dar, în măsura în care textul votat deja de Senat va cunoaște un parcurs similar în Camera Deputaților, va fi o măsură eficientă. (Votul aproape unanim dat săptămîna trecută în Comisia pentru apărare din Camera unui amendament la art. 8 conștinește, cum era de așteptat, nelegiuirea.) Prin urmare, arhivele fostei Securități vor rămîne în păstrare la SRI (art. 22) și comitetul care trebuie să le gestioneze va fi alcătuit după un algoritm politic (art. 8), adică va păstra chipul și asemănarea castei politice. Chip și asemănare pe care, paradoxal, legea trebuie să le dezvăluie.

Viciul se află în faptul că legea are caracteristici și misiune de cal troian. Ea trebuie să primească un aviz favorabil tocmai din partea celor vinovați de acțiunea ei distructivă. Asistăm, de aceea, la lupta, inegală, care se dă între „subversiunea” benefică și justificată a părții lucide din societatea civilă și „diversiunea” precipitată a clasei politice. Restul societății este spectatorul absent al unui joc care îi hotărăște destinul.

Legea nu-și merită căscatul prelung pe care societatea – căzută într-un autism profund – i-i adresează ori de cîte ori un număr restrîns de intelectuali, de o perseverență admirabilă, repun problema pe tapet, scoțînd-o din ascunderea inovată în care se află. Societatea românească nu este îndeajuns de matură să înțeleagă că mare parte din situația neguroasă în care se găsește se datorează persistenței la vîrf a „foștilor”, de tot felul, că deciziile legate de reforma economică și mașinațiunile de tip mafiot merg mină în mină și că starea economică depinde în mod esențial de chipul gestionat al clasei politice: că raul fondator al neputinței actuale este confuzia adulteră în care prezentul este îmbrățișat de trecut. Importanța decisivă a legii nu se află în accesul la propriul dosar, care este, mai mult sau mai puțin, o curiozitate personală, ci în posibilitatea de a afla care sînt legăturile celui care aspiră la calitatea de demnitar cu sistemul de reprimare. Abia în

momentul în care societatea își va merita clasa politică, adică în clipa cînd îi va decide alcătuirea în cunoștință de cauză, lucrurile vor căpăta întemeierea firească.

Nu s-a spus îndeajuns de apăsător că *Legea accesului la dosarele fostei Securități* nu este o lege prietenoasă, ci chiar temelul legalității, într-o Romînie postcomunistă care nu-și găsește altfel punctul de sprijin? Că de ea depinde delimitarea, măcar teoretică, a participanților la vechiul joc de cei care nu au avut prilejul sau n-au vrut să participe? Lucrurile nu trebuie judecate în termeni morali, însă regulile noului joc presupun, pentru a avea o eficiență sesizabilă, ruptura cu mecanismele anterioare și cu pionii care le-au întreținut funcționarea. Din simplul motiv că numai astfel se vor înlătura anumite deprinderi bine înrădăcinate (vechilui regim a avut o trăsătură distinctă: omul participant la sistem și sistemul au fost adîncii unul în altul pînă la desfigurare).

Desigur, *Legea accesului la dosarele fostei Securități* nu va reuși să clarifice situația tulburătoare a Romîniei de astăzi, nu ne va opri balansarea sinucigașă de pe marginea Europei. Cred că am găsi, totuși, prin ea, un minim pămînt sub picioare, un punct de plecare de la care decizia ar căpăta iarăși sens. După zece ani de la „revoluție” ne aflăm în aceeași „neîntemeiere”, în aceeași ne-așezare. În lipsa actului instaurator, în lipsa legii care să lumineze punctele unde continuitatea rea poate fi întreruptă, fără de legea domnește nestingherită.

Răzvan Paul

ADRIAN VILĂU, deputat independent

„Traian Băsescu, de fapt, este președintele PD“

În vara acestui an, o copie a angajamentului semnat cu Securitatea de Adrian Vilău a fost publicată în presă, dar nu acest lucru a fost hotărât pentru excluderea sa din partid, ci sprijinul public acordat lui Adrian Severin.

Pentru un echilibru al punctelor de vedere am solicitat opinia domnului Petre Roman, însă domnia sa – ni s-a spus – este plecat din țară. Solicitarea noastră adresată domnului ministru Traian Băsescu (acum numărul doi în partid) a fost refuzată categoric.

Cum vedeți situația PD, după ce ați fost exclus din acest partid?

Intr-un anumit fel, reforma în PD a început, chiar dacă „pe negativ“. Prin excluderea mea, a colegului Severin, prin demisia pe cale de consecință a domnului Știreaș, a fost îndepărtată o anumită stare de spirit din această formațiune politică. PD se va deplasa înspre un partid de profil PDSR. Într-o criză de idei și de identitate, el preferă să fugă spre o formațiune politică mai puternică din aceeași zonă a spectrului politic. Din discursul domnului Băsescu și din aparițiile publice ale domniei sale, din ultimul timp, putem înțelege că spre așa ceva se îndreaptă. Asta nu e o surpriză, cită vreme deciziile de partid spuneau că noi trebuie să susținem această coaliție, iar domnul Băsescu spunea că este imposibil de guvernat cu țărăniștii și că ar fi mai bună o formulă, probabil, inițial electorală, dar după aceea și de guvernare, cu PDSR. Bipolarismul social-democrației a dispărut, PDSR va absorbi PD. Important este că acest drum va avea ca final excluderea președintelui PD, Petre Roman, de la cursa pentru prezidențiale. Ion Iliescu nu mai are dreptul să candideze încă o dată, și în aceste condiții PDSR va accepta alianța, cu condiția ca nici Petre Roman să nu candideze.

În ședința de excludere ați spus că victoria lui Petre Roman este îndreptată împotriva lui și împotriva partidului. De ce această cazuistică?

Împotriva sa, pentru că șansele sale de a mai candida la Președinție sînt din ce

în ce mai mici – pe de o parte, legate de grave erori personale, de un dublu limbaj, pe de alta, de faptul că și-a pierdut autoritatea politică în partid și a rămas doar cu o autoritate administrativă. Petre Roman s-a folosit de o adevărată „inginerie politică“ pentru a pune la cale excluderea lui Adrian Severin și a celui care vorbește din partid. A fost vorba, aproape, de structuri de tip comando care plecau în teritoriu.

O victorie împotriva propriului partid, pentru că, neașteptând pluralitatea chiar a moșunilor, cum Statutul prevede de altfel, PD a ieșit mult mai slăbit din acest joc, a rupt alianța cu care a reușit să ajungă la guvernare (USD), fără să construiască o alta. Petre Roman este (încă) liderul unui partid acuzat de infidelitate de partenerii de coaliție, iar, pe de altă parte, nu este iubit deloc de partidele din opoziție. Acest lucru duce la o izolare politică.

Inocularea fricii

Dumneavoastră și domnul Severin ați fost excluși cu o majoritate zdrobitoare, ceea ce mă determină să pun sub semnul întrebării afirmația dumneavoastră cum că domnul Petre Roman nu mai are autoritate în partid.

El a avut această influență printr-o modalitate care ar trebui să dispară din toate partidele, nu doar din PD – inocularea fricii. Astăzi rămâne la latitudinea președintelui de partid întocmirea listelor pentru Parlament. Pe de altă parte, personalitățile din partid care aveau o popularitate foarte mare nu erau foarte agreeate de grupul de conducere al PD, și atunci s-a pus în discuție, foarte clar, următorul lucru: cine nu face o politică obedientă are șanse foarte mici de a mai rămâne în viitoarea cursă electorală pentru Parlament. Această stare de spirit, printr-un efect de ecou, s-a transmis de la președintele partidului la președinții organizațiilor județene.

Tot în ședința din 21 noiembrie ați spus că singura dorință a domnului Roman este să ajungă președinte al României. Dacă acesta este adevărat și dacă la fel de adevărat este că apropierea PD de PDSR ar reduce șansele domnului Roman de a ajunge președinte, n-ar fi logic ca domnul Roman să se îndepărteze, și nu să se apropie de PDSR?

Această „construcție“ este a lui Traian Băsescu, care, din punctul meu de vedere, este președintele de fapt al partidului și care, fără a se supune deciziilor, și-a permis în momente de maximă importanță politică să facă declarații care au fost chiar contrare declarațiilor președintelui partidului. Petre Roman, pe un canal de televiziune, spune că nu poate fi vorba de o alianță cu PDSR, Băsescu, la 48 de ore, iese cu declarația că „a fost greu să guvernăm împreună cu PDSR, dar este imposibil cu PNȚCD“. Mai devreme sau mai târziu se va ajunge la un conflict între interesele președintelui partidului și cele ale domnului Băsescu, care se simte mult mai apropiat de formula pedeseristă.

Domnul Petre Roman a pierdut șansa de a-și contura imaginea unui om de stat prin activitatea sa în fruntea Senatului. A fost mai mult preocupat de jocul politic al unui virtual candidat la Președinție decât de conturarea imaginii unui al doilea om în stat. La principalele teme politice PD n-a reușit să dea un răspuns adecvat. Indiferent că este vorba despre agricultură, despre restituirea proprietăților, case naționalizate, despre contractul Bell Helicopters.

Un fost ofițer de securitate în Biroul Permanent al PD

Pe 21 noiembrie, în ședința de excludere, i-ați amintit domnului Roman despre suspiciunile referitoare la colaborarea domniei sale cu KGB.

În presă a apărut Angajamentul meu semnat cu Securitatea (din păcate, n-a apărut dosarul ca să lămurim definitiv această chestiune). Poate a fost o greșeală această zonă neagră din biografia mea, cum a fost o greșeală și faptul că nu am spus colegilor acest lucru, la vremea potrivită. I-am spus domnului Petre Roman că, fără a vedea acest dosar, și-a permis să afirme că sînt un turnător. Atunci am pus întrebarea dacă domnia sa nu se consideră întrucîtva într-o situație similară, pentru că, fără să se fi prezentat probe, s-au sugerat în presă lucruri din care ar fi rezultat că domnul Roman ar fi colaborat cu serviciile externe străine, în principal cu KGB.

Înainte de a apărea pe piața angajamentului meu la Securitate, am fost șantajat printr-un telefon. Mi s-a spus că, în condițiile în care „sînt dispus să stăm de vorbă“, totul se va rezolva. Am spus că nu sînt de acord și persoana respectivă m-a anunțat că în aceste condiții colegii de partid vor fi bucușori să mă înlăture. Dar, în condițiile în care în Biroul Permanent al partidului se află un fost ofițer de Securitate, Mihai Darie, în condițiile în care nimeni nu a fost dispus să introducă o regulă unică de conduită, cred că aici este vorba mai degrabă de un șantaj politic. În urmă cu 5 luni, domnul Roman spunea că nu va fi nicicum pusă în discuție marginalizarea sau excluderea mea din partid. A venit să pună în discuție acum cazul meu, ceea ce îmi arată că au fost atinse alte interese decât cele strict ale moralității în politică.

Șantajul

Care sînt aceste interese?

Persoana care m-a șantajat cu telefonul mi-a fost prezentată de doamna Mioara Roman (soția președintelui PD, Petre Roman – n.n.). Este un tip de interes.

Cum a decurs acest șantaj? Ce vi s-a cerut?

Am primit telefonul de la o persoană care pretindea că este lucrător al servici-

ilor speciale din România, persoană pe care v-am spus în ce condiții am cunoscut-o. Mi-a spus: „domnule Vilău, știți, în redacția unei publicații (Evenimentul zilei – n.n.), se află...“ (Dar a fost clar o diversiune. S-a lansat o pistă falsă, ca, eventual, eu să sun la respectiva publicație, să văd ce și cum.) Dar el – zicea – datorită influențelor și relațiilor foarte apropiate cu conducerea partidului, în condițiile în care eu luni dimineața sînt de acord să vin să stăm de vorbă, va opri publicarea... În momentul în care am spus „nu“, au fost câteva secunde de pauză, apoi mi-a spus: „păi, nu se poate!“. „Ba da, se poate.“ „Dar totuși încercați; dacă nu, o să apară asta în presă și va fi rău.“ Asta a fost într-o zi de vineri. Duminică am primit un telefon în care mi s-a spus că mi se retrage sprijinul politic pentru comisie, pentru că „în ziarul de mîine va apărea angajamentul meu de informator“. A apărut în Național. Înainte chiar de a apărea angajamentul în presă, partidul a dat un comunicat în care se spunea că mi s-a retras sprijinul politic. Deci, un comunicat ca reacție la un material de ziar care încă nu apăruse. Întreg parcursul asta a fost cusut cu ață albă.

Cum vă vedeți acum viitorul?

Este mai puțin important viitorul unei persoane, într-un demers politic, decît viitorul ideilor pe care acea persoană le are. Cred că ar trebui să ajungem într-un proces de redesenare a spectrului politic, în care nu formațiunile din punct de vedere tehnic sînt importante, nu numele, ci susținerea reală pe care oamenii o acordă.

Intr-un fel, sînt mîhnit că s-a ajuns într-o asemenea situație, nu e lucrul pe care mi l-aș fi propus în urmă cu 4-5 ani. Îmi propusesem să fiu un om politic și să aduc un dram de profesionalism în această profesie. Pe de altă parte, am un sentiment de mulțumire. Foarte trăntant mi s-a spus: „ai de ales: între o carieră și să faci din gură, sau să spui ce ai de spus și să nu mai ai nici un fel de suport politic“. Am preferat să-mi spun gîndurile. Pe de altă parte, nu mă voi da bătut. Asta nu înseamnă că mîine îmi voi face un partid. Cred că ar trebui să asistăm la o structurare a partidelor, nu la o îmulțire a lor. Nu am vînat nici un alt loc într-o formațiune politică existentă. Pentru perioada imediat următoare, primul lucru pe care-l voi face (după un timp de reflecție) va fi să văd de ce are nevoie societatea. După care voi vedea care dintre formațiunile politice existente susține același lucru ca și mine (mai ales că în toate partidele sînt puternice frămîntări – și în PNȚCD, și în PDSR, alianțele făcute peste țară în toamnă se desfac), mă voi hotărî.

Interviuri realizate de
Iulian Anghel

BBC

Acum și la ora 8 dimineața!

Dacă doriți să aflați la ce ore, în ce benzi sau pe ce frecvență FM din orașul dvs. puteți asculta emisiunile BBC, telefonați la 01. 211. 11. 60

BBC WORLD SERVICE

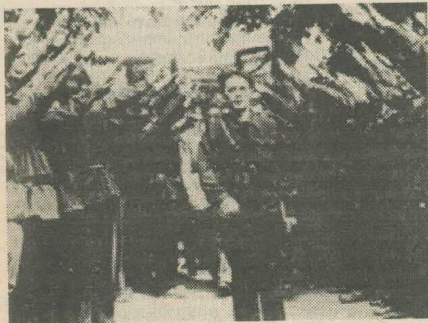
PS
De scurt

Catedrala „Mintuirii Neamului“

La sediul Ministerului Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului a fost anunțat pe 25 noiembrie amplasamentul pe care se va construi Catedrala Patriarhală a „Mintuirii Neamului“. Clădirea ar trebui să fie ridicată în Piața Unirii în fața Hanului lui Manuc. Cei prezenți, printre care s-au numărat și prim-ministrul Radu Vasile, președintele Camerei Deputaților, Ion Diaconescu, patriarhul Teoctist, părintele Galeriu, ministrul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, Nicolae Noica, Andrei Pippidi, președintele Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice, și-au exprimat puncte de vedere exclusiv pozitive cu privire la construcția catedralei. „Guvernul României va sprijini construcția acestei catedrale. Nu există decît impedimente de natură tehnică (metroul, apa freatică), dar care pot fi rezolvate“, a spus Radu Vasile. Catedrala ar urma să aibă o lungime de 72 m, lățime 44 m, înălțime 50 m, o suprafață de 4.200 mp și o capacitate de 2.000 de locuri. Suprafața platformei din fața Catedralei va avea cca 80 ha și o capacitate de 20.000 de locuri. În ceea ce privește costurile, care s-ar ridica la 50 miliarde lei, Radu Vasile a lansat soluția împrumutului intern (de tipul celui „un leu pentru Ateneu“). (A.T.)

Despre un renumit balerin rus s-a zis că performanța sa consta nu atât în înălțimea la care sărea, cât în durata menținerii în aer, după piruetele diverse încercate. Mă simt îndemnat să caracterizez într-un fel asemănător dibăcia în expunerea unor variante de interpretare, mereu surprinzătoare prin ineditul lor, dibăcie pe care am recunoscut-o într-o cercetare critică recentă. Nu dau însă acestei aprecieri un sens neapărat pozitiv.

Să pornesc, cum se obișnuiește, cu motivele de satisfacție. Profesorul Sorin Alexandrescu are darul de a spune simplu lucruri complicate și de a se mișca dezinvol pe terenul abstracțiilor, dar și pe cel al aplicațiilor concrete, fără a fi stînjnit de prejudecata că trebuie să dovedească mereu că e erudit și competent. Este, într-adevăr, o marcă a intelectualilor autentici puțința de a se scutura de povara unei obligații, aceea să se înscrie modest în rînd, cu lecțiile făcute, cu dovada hărniciei și a acoperirii materiei. Nu că el n-ar dispune de certificatul destoiniciei, se socotea însă, pe drept cuvînt, trecut de faza confirmărilor și dă de înțeles și celorlalți că nu se supune probelor umilitoare. Cu felul degajat spontan al discursului său, Sorin Alexandrescu mai aduce ceva în debaterile bucureștene, un aer al marilor universități europene, al locurilor pe care le-a traversat, asimilînd un spirit liber, deschis, neipocrit în abordare, ceea ce îi asigură șansa de a demara pe anumite porțiuni de la capăt, cu îndrăzneală de pionier. În ce privește înmagazinarea de informații și de cunoștințe, ea rămîne în fundal, lesne de ghicit, dar nu e afișată didactic ostentativ.

Salut legionar adresat Căpitanului

Prin aceste însușiri de netăgăduit, demonstrația profesorală a lui Sorin Alexandrescu îmbogățește vizibil peisajul. Retractivez însă, de la început, ceea ce ar părea o laudă nediferențiată, semnalînd că, din captivanta retorică, emană pe alocuri și un ton strident, puțin agreabil. La ce mă refer? Nu dispăre, cîteodată, impresia că profesorul din Amsterdam, pe pieptul căruia atîrnă medalii prestigioase, dorește să sublinieze un decalaj. El vine de undeva, de la o altitudine, iar pe acele sfere ale rarefierii a tratat de la egal la egal cu somități ale cugetului occidental. De aceea, nu ar trebui să provoace consternare pretenția sa legitimă de a i se deschide respectuos porțile, căci el a sosit să introducă ordine, claritate. În tot ce face e justificată și o grabă de a înlătura confuziile și de a defrișa o cale pentru soluțiile eficiente fiindcă n-are mult timp la dispoziție și nu se va lăsa deturnat de la tîntă de sicane, de mici invidii sau orgolii, acțiunea lui e determinată de rațiuni superioare.

Confruntat în țară cu o invazie de neorinduală și anarhie, cu un provincialism desuet, el nu pregetă să dăruie o parte din experiența acumulată spre a urni carul împotmolit. Poate că exagerez desprinzînd voit unele accente din esul publicat în revista 22. Se resimte însă parcă o aroganță în maniera de a descalfica drept ratată munca antecesorilor, prizonieri ai unei înțelegeri înguste, sterpe. Să nu anticipez, însă, desfășurarea unei demonstrații prelungite, să o las să se dezvăluie slobod în implicațiile ei. Sorin Alexandrescu tipărește în patru numere (nr. 35, 36, 37, 38 - 1998) un studiu amplu consacrat fenomenului legionar. Subiectul îl preocupă în cel mai înalt grad, declară el, pentru că e neliniștit de faima rea care însoțește un moment de răspîntie din istoria neamului. Se consideră chemat să dezlege un rebus deoarece știe că marea și derută unor tineri cărturari, care au contribuit imens la cultura națională și s-au implicat în chip tragic în evenimente pătate de violență și singe, reprezintă o cheie de descifrare a conștiinței autohtone. S-a apropiat de temă cu disciplină profesională, trecînd mai întîi în revistă opiniile și concluziile celor ce au contactat materialul înaintea sa.

Sincer și neînduplecat, universitarul din

Amsterdam nu și-a ascuns dezamăgirea: n-a avut prea mult de reținut, ce s-a realizat pînă acum în acest sector de investigații nu oferă o bază sigură de lucru, eforturile au fost minate de diletantism, superficialitate și părtinire. În urma controlului de calitate pe care l-a efectuat, verdictul nu e deloc măgulitor. Mefient, Sorin Alexandrescu e convins că a găsit pricina lipsei de fecunditate în explorări: „mulți dintre autorii care au scris despre legionari au fost intelectuali de cabinet, adesea scriitori. Textele lor presupun un mod de lectură clasică, reprezentat șarjat, dar nu neapărat fals, de Caragiale”. Ce a vrut să insinueze? Că semnatarii unor expertize laborioase s-au situat într-un unghi de observare neproductiv, stînd la gura sobei în halat și papuci, comentînd placid și indiferent eferveșcența străzii. Comparația e împinsă mai departe cu prevenirea că e, cum a menționat, șarjată: „niște burghezi cumsecade, dar inculti și cam înguști la minte, citeșc poezia sau ziaristica zilei ocaș, în pat, precum conu Leonida, sau la cafenea, și perorează în minigrupul lor familiar despre apropiata revoluție. Atît”. Și în continuare profesorul insistă pe senzația de „teatru ininteligibil”, pe „tihna lor mediocră”. Ca să descrie seisme ale veacului este recomandabil să utilizezi alte măsurători și table de valori, să te implici direct în demersurile esențiale, să renunți la tabieturi de sedentar.

Asta a fost, deci, hiba exegeților clasici. Aruncînd deoparte ca inutile aproximațiile născute în aceste condiții, Sorin Alexandrescu propune o altă lectură. El e incredințat că nu vegetează la distanță de focalul întîmplărilor, că îndeplinește revendicarea de a fi în miezul agitației din Cetate. Are mintea proaspătă, eliberată de superstiții și nici o dogmă nu-l va împiedica să finiseze arbitrajul său și să comunice rezultatele neconvenționale, riscînd să șocheze într-un domeniu unde stăpînește încă inerția vechilor concepte. Persiflînd obtuzitatea unor confracți, înălțînd foarte sus ștacheta, profesorul bănuie că va fi judecat și el după aceste exigențe și că pariul de a lumina un segment de istorie include alternativa: ori succesul, înconronat de aplauze, ori o ratare fără glorie.

Înainte de a mă încumeta să verific la ce rezultate ajunge, îmi permit să mai consemnez, cu o anumită nedumerire, o particularitate a metodei de analiză. L-am elogiat fără rezerve pentru capacitatea de absorbție a materiei aride, obiect al studiului, și pentru îndemnarea cu care mută pe un plan secund etalarea documentelor revelatorii, vagabondînd fertil pe cimpurile științei, avid să păsească și pe pămînt virgin. M-a uimit, însă, o abatere de la ritualul muncii de laborator. Cînd observă că se ciocnește de o rezistență și că nu dispune de întreg eșafodajul de probe, în mod ciudat nu perseverează pentru a umple golurile. El procedează altminteri, anunță că nu deține toate datele, dar senin, imperturbabil, refuză să amîne revelațiile pînă la epuizarea explorărilor și lansează noi ipoteze cu un coeficient de generalizare. S-a oprit, de pildă, la cazul Eliade, presupunînd cu teme că definirea dramei trăite de marele savant ajută la elucidarea unui mister mai larg. E constrîns să mărturisească la un moment dat: „Nu am avut încă posibilitatea de a citi integral «articolele legionare» ale lui Eliade, mai ales cele din 1937. Paradoxul, în care vrînd-nevrînd mă înscriu și eu aici, este că de ani de zile toată lumea glosează în marginea unor articole ale lui Eliade încă nepublicate în volum și pe care fiecare le citează din citatele altora”. Nu-l contrazic, persistă fără îndoială obstacole în scotocirea unui dosar complicat, intervențiile jurnalistice ale lui Eliade și ale altora nu s-au adunat nici în anii de după decembrie 1989 în culegeri (oare de ce?), ele sînt anevoie de procurat în biblioteci și arhive.

Mă dezamăgește însă lipsa de perseverență a profesorului atît de prompt în a da note celorlalți. Cu puțină străduință ar fi putut ieși din impas. Îi indic, deocamdată, un titlu de carte: *Ideea care ucide* - 1994 - editura *Noua Alternativă*, București. Va descoperi în filele ei o suită de colaborări la gazetele interbelice de extremă dreaptă *Vremea*, *Buna Vestire*, *Iconar*, iscălită de A.C. Cuză, Nae Ionescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Mihail Manoilescu și de alții. Printre ei e pe-

Salturi și

- Controverse în jurul

zent și Mircea Eliade. Textele sînt reproduse aidoma, din păcate în prima secțiune a volumului cititorului e silit să înghită o indigestă inițiere în chestiune, întocmită după norme sclerozate. Profesorul mai are la dispoziție *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, memoriile lui Nichifor Crainic, felurite alte mărturii pe care le-ar putea folosi, cu ezitățile de rigoare, pînă la stabilirea autenticității relațiilor. Foarte sigur pe el, Sorin Alexandrescu susține că n-are nevoie de noi izvoare bibliografice ca să ajungă la teoretizări și speculații de natură definitivă (revin în frazele sale expresii care neagă posibilitatea unei rectificări în viitor chiar a detaliilor: niciodată, nicăieri, nicicînd). De aceea, el va decide apăsător: „cred că putem conchide, chiar cu o informație incompletă, dar aș fi gata să rediscut problema dacă mai multă informație ar deveni accesibilă”. Acest material se află însă sub ochii săi. Rămîne de văzut ce va revizui din categoriile sale aserțiunii cînd va scăpa de o parte din handicapele (documentarea insuficientă). Meteahna principală a tehnicii sale de interpretare rezidă însă în altceva și solicită răbdarea cititorului de a lămuri treptat lucrurile.

I. Acei nebuni simpatici

Nu e nevoie de prea multă perspicacitate pentru a observa că Sorin Alexandrescu caută, în limitele obiectivității și ale unei demonstrații științifice, să salveze ceea ce se poate salva, adică să reabiliteze sub o anumită formă o grupare greu clasabilă, debarasînd-o în mare măsură de aspectul compromițător, situînd-o mai curînd pe o filieră a angajării spirituale decît a angajării politice. Opinia de la care pleacă, refuzînd tiparele fixate de cercetări precedente, este că pînă acum nu s-a sondat mai profund, cu instrumente potrivite, pînă la temelie nevicată a mișcării.

Un grup de legionari folosind salutul nazist

Pentru a alcătui versiunea sa, care oferă o altă tur-nură dezbaterilor, profesorul din Amsterdam are prohibitatea de a nu părăsi deocamdată perimetrul evidenței. El recunoaște că a tresărit înfiorat la priveliștea mormanului de cadavre răsărit în cale. Nu, nu poate nega, nici nu i-a trecut prin cap, că s-au săvîrșit acte abominabile, fărădelegi, nu numai în faza finală a Legiunii - masacrele din 1940 -, dar și la debut și apoi în toate etapele. De aceste delictive grave n-au fost străini capii mișcării, care au ucis cu mîna lor, fără a fi direct provocați (Codreanu pe comisarul Manciu, Moța pe studentul Vernicescu). Tot astfel admite că este întîns șirul victimelor, cei schingiuți fără vină, amenințați cu exterminarea, expuși la persecuții crunte. Moartea face parte din substanța Legiunii. E o premisă de care trebuie ținut seama. Într-o pledoarie construită în apărarea Gărzii de Fier, și Sorin Alexandrescu declară că nu poate fi ocolită o întrebare capitală: cum se împacă orgia macabră - de pe un talger - cu semeția și sublimul în gîndirea unor cărturari de seamă, care au aderat o vreme la idealurile Legiunii - de pe celălalt talger? Ba, extinzînd dilema: cum se conjugă atrocitățile, pe de-o parte, cu propensiunea spre visare și puritate, de pe cealaltă parte, propensiunea pe care profesorul o detectează pronunțat și la conducătorul mișcării, Corneliu Codreanu?

piruete (I)

fenomenului legionar -

Tochmai în această antinomie descifrează autorul eseului din 22 resorturile care ar face posibilă recuperarea eroilor rătiți.

Pe Sorin Alexandrescu nu-l sperie dificultatea, el suride calm, știind că poartă în buzunar o explicație care elimină toate dubiile. Ca să absolute mișcarea, acesta e țelul pe care îl urmărește, el nu puerde de la omiterea realului, ci, dimpotrivă, divulgă fără șovăială latura dizgrațioasă și monstruoasă a istoriei. E un merit de acuratețe a demersului pe care sint dator să-l recunosc. De ce nu se arată el incurcat de contradicția gravă cuprinsă în întrebările de mai sus? Pentru că a intuit ceva, e descoperirea sa, cu care se mindrește, ceea ce alții n-au fost în stare să deslușească. Cum sună ea? Paradoxul Legiunii rezidă în faptul că membrii ei trăiau pe două planuri, rupte între ele, nepenetrabile. Acesta ar fi dispozitivul de declanșare a dramei. Ei erau loiali, cinstiți și candidi, nu se scoteau răspunzători și culpabili, căci în ultimă instanță nici nu luau la cunoștință isprăvile nesăbuite. La cei din fruntea mișcării și la intelectuali afiliați ei distinge permanent un soi de amnezie, susține Sorin Alexandrescu: „un fundamental divorț, deci, între vorbe și fapte. Ele nu comunică niciodată, ele nu sint judecate niciodată împreună, ci totdeauna separat, după interesul de moment al mișcării”. S-a stăruit prea mult asupra intențiilor urite, care ar fi minat în bătălie pe membrii Gărzii de Fier. „Cinism, oportunism politic. Nu cred”, afirmă în replică profesorul. Cine cunoaște cifrul propus de el, care ierarhizează pentru întâia dată logic întâmplările, poate pricepe și osatura evenimentelor, nu mai bijbue în haos. Recapitulind: gesturile barbăre s-au consumat, profesorul nu le contestă, numai că făptașul lor nu a fost un ins malefic decit pe un plan difuz al imaginarului, el nu a viețuit efectiv, din prisma sa de înregistrare, în fatala circumstanță. Să nu uităm, ne avertizează Sorin Alexandrescu, că tabloul e despicat, secțiunile nu se leagă între ele.

Pe un versant, așadar, e strinsă poezia toamnei, nostalgia casei natale, imaginea calului alb, maiestuos al Căpitanului („*acel frumos și pur tînăr de vreo 24 ani, care era Codreanu*”, cel ce eminescianizează în scrisori și în cuvîntări, evocînd și în temniță astrul nopții - „*sfișoasă, cu fața-i de giocondă, pătrunde tremurînd cu razele-i de gheață printre gratii, fecioară blindă, luna*”). Pe celălalt versant, despărțit de primul, extirpat din spațiul luării la cunoștință, se petrec reglări de conturi și sălbătece lichidări de vieți omenești. Cît despre Codreanu și supușii fideli lui pînă la autojertă, sfișioase de care nu-și dau seama determină nașterea unei discordanțe de comportament. Demontate dintr-o perspectivă nimerită, episoadele tragice capătă o altă dimensiune, pretinde profesorul din Amsterdam. „*Problema este mai curînd faptul că și el, partizanii ori simpatizanții lui trăiesc realmente, adică sincer, dar inconștient pe mai multe planuri, pe discrepanța dintre planul faptei și cel al cuvîntului. Este vorba, deci, de o ștergere a diferenței, a limitei între cuvînt și faptă care se poate numi schizofrenie, psihoza caracterizată prin ruptură interioară (Spaltung), incoerență în gîndire, acțiune și afecte (sau între ele), pierderea simțului realității etc.*” Acest proces de bifurcare s-a difuzat peste tot în epocă, adaugă Sorin Alexandrescu, nu doar Garda de Fier e contaminată: „*o complexă schizofrenie socială pare a domina perioada interbelică*”.

Unde iese fum...

Nu mai e decit un pas pînă la conturarea unei fundamentări de tip clinic, în limbajul diagnozelor curente date pacienților în tratament: „*ruptura dintre cuvînt și fapte de-responsabilizează atît pe locator cît și pe subiectul acțiunii, legitimează orice extravaganță, și cum se va vedea și orice crimă, și duce, în cele din urmă, la schizofrenie*”. La acest punct mă hazardez să transcriu simplu jargonul alambicat la care recurge, din necesități de demonstrație, profesorul. De îndată ce e năpădit de o boală psihică, un asasin, oricît de feroce, nu mai poate fi acuzat ca fiind răs-

punzător de ceea ce săvîrșesc miinile sale. Din aproape în aproape, reiese că purtări impregnate de deruta maladiei nu pot intra sub incidența legii și nici a moralei. Iscată de neconvergența planurilor, „demența” revendică o altă punere în pagină. Conform acestei reprezentări, membrii Legiunii ar fi, prin dilatare, spun eu, o reeditare în alt cadru a personajului celebru din romanul lui Stevenson, mostră a unei dedublări de senzație (Dr. Jekyll și Mr. Hyde). Ziua era un

Corneliu Zelea Codreanu, București, octombrie 1937

apreciat savant, cu cele mai distinte maniere, respectat și onorat de înalta societate, iar la venirea întunericului, cobora în tenebre împins de un demon launtric, instiga la perversiune și samavolnicie. O jumătate n-avea habar de cealaltă, ceea ce îngăduia păstrarea în exterior a echilibrului și evitarea muștrărilor de conștiință. Spre deosebire de personajul pomnit, la membrii Legiunii scindarea nu se distribuia rigid, în intervale fixe, sub razele soarelui sau ale lunii, ci se manifesta în plină trezie, adesea concomitent. Repareare însă defalcarea planurilor, cum s-a zis, o parte nu percepea existența celeilalte.

Trei remarcari am de făcut la această năucitoare speculație în catalogarea tipologică:

a) în diagrama lui Sorin Alexandrescu se produce o polarizare: la un capăt, aspirația spre inocență, gingășie și virtute, la celălalt, scîldarea în netrebnicie. De către cineva, implicat nemijlocit în ecuație, factor activ al conflictului, nu poate fi sesizat tabloul decit parțial, fără includerea ambelor terminații, decreta-ză profesorul. Cît de subredă e această supoziție se arată imediat, dacă reținem faptul că, datorită polarizării, hotărîtă în mod artificial în eseul din 22, se comprimă o sumedenie de detalii intermediare care constituie tocmai ștofă densă definitorie. Suprimarea fizică a adversarului este o consecință a unui program de conduită pluralivalent. Acest element nu poate fi smuls pur și simplu dintr-o configurație pentru a se ilustra prin contrast ruperea de planuri. Mai survin alte componente, strîns lipite între ele, care desemnează împreună, în conexiunea lor, discursul legionar. Neinvocîndu-le în extensia lor, nu se poate discuta efectiv despre ideologia și practica mișcării. Profesorul din Amsterdam se referă doar în treacăt, nesistematic la ele, spre a nu tulbura cumva silogismul său despre contradicția dintre cuvînt și faptă și despre schizofrenie. Să suplînim parțial lacuna și să

Pe marginea eseului lui Sorin Alexandrescu
Fenomenul legionar: Cuvîntul și fapta - sau despre un caz colectiv de miopie politică,
apărut în nr. 35-38/1998
din 22

le prezentăm într-o enumerare încă sumară: antiurbanism; dezgust față de democrația parlamentară, împinsă la stîlpul infamiei pentru că prin ea s-ar răspîndi virusul corupției; populism și demagogie în stil grandilocvent; ingenuochiere pînă la adorație față de autoritate, față de Șef, care nu e pus, axiomatic, în discuție; măsuri draconice de prigoană rasială, cu scoaterea din funcții a cadrelor alogene, deposedarea de avere, amenințarea cu deportarea și trecerea apoi la stîrpirea lor metodică; pedepsirea trădătorilor, dar și a concurenților politici; în special a liberalilor; cultul morții și al sacrificiului pentru cauză; în fine, desființarea prin violență a unui angrenaj social-economic în numele unei revigorări totale spirituale. Față de acest program concret de asanare a societății - cum se comportă membrii Legiunii, îndură ei aceeași bifurcare între real și imaginar, calul de bătaie al profesorului? Cînd înregistrezi incregătura de fanaticism în traiul zilnic, care însemna banalitatea conviețuirii cu Garda de Fier, nu mai poți să filosofezi semîn despre coliziunea de planuri și desprinderea de real și de răspundere. După ce ai receptat în ansamblu doleanțele legionare, vezi că fiecare inițiativă se raportează, din treaptă în treaptă, la un țel superior: năzuința curățirii neamului de străini și de faurire a omului nou, imitînd o entitate peste frămîntarea te-restră (întruchipată de Căpitan). Abia toate acestea reunite justifică, în ochii lor, brutalitatea omorului, nu ca o scăpare sau ca un incident, ci ca o repercutiune logică a unui radicalism, infiltrat în toate articulațiile. Pricupeste astfel întâmplările, nu mai rămîne loc pentru dubla personalitate, pentru secționarea priveliștii. E limpede că membrii Gărzii de Fier știau prea bine ce fac, cuvîntul și fapta se armonizau în același tablou (nu contest print asta ivirea și a unor zvicniri locale de nemulțumire și rebeliune sau a unor opacități fără rezonanță amplă).

b) cu ce s-ar schimba proiecția, schițată în eseu, dacă am transfera relația dintre cuvînt și faptă din ograda Legiunii în tabăra de instrucție nazistă? Utilizînd aceeași grilă, a schizofreniei ce *de-responsabilizează și de-realizează*, nu scutim de vină pe exponenții național socialismului teuton? Printre tinerii ce mărșăluiau în pas de gîscă nu erau doar bestii blonde, ființe abrutizate. Se cunoaște biografia multora care s-au raliat cu entuziasm la utopia nerașterii din ruina a Germaniei, promulgată de Hitler. Ei nu se priveau singuri ca niște criminali, își iubeau familia și tihna căminului, venerau muzica, întrețineau un cult al corpului sănătos, preconizau integrarea în natură, se simțeau în fibra lor intimă veritabili patrioți, care doreau să șteargă stigmatul înșositor al tratatelor dictate țării lor de statele plutocrate. Dacă anulăm ceea ce îi desparte de legionari (bunăoară, credința religioasă nu concorda cu propaganda atee a fascismului nemțesc), regăsim aceeași aplecare spre mitologizarea prezentului sub semnul purificării de rasă și sînge. Se pot bucura și adeptii hitlerismului de cauza schizofreniei?

c) apelînd la unele izvoare documentare, profesorul din Amsterdam nu pare destul de atent la stabilirea momentului lor de elaborare. Reproduc ele încordarea împrejurării trăite și văzute nemediat sau sint concepute ulterior, pe baza unei memorii șovăielnice, prin urmare care nu mai funcționează ireproșabil? Se mai interpun probabil și alte perdele de încețoșare, mecanisme ale refuzării, pentru astuparea urîtului sau a oribilului insuportabil. Nu e eficace de aceea să se îmbrățișeze necenzurat construcțiile poate ocultate, menite conștient sau inconștient să învelească în piclă fosforescența realului.

Înceînd această primă parte a disputei, trebuie să spun cu franchețe că ipoteza rupturii de planuri și a schizofreniei, ca supape de reabilitare a inocenței și de grațiere în caracterizarea fenomenului legionar, nu rezistă la o confruntare cu adevărul. Oricît de ambițioasă și înveșmîntată în culori fermecătoare, teoria despre acei nebuni simpatici, marionete într-un acces de somnambulism ucigaș, nu ne duce prea departe în analiză.

BUJOR NEDELCOVICI

Cum am devenit un... acuzator

Articolele scrise de Gelu Ionescu: *Despre Tudor Vianu in ultimii săi 20 de ani* (nr. 43, 44 și 45 din 22) sosesc cam târziu (consideram polemica închisă) și după ce am trimis revistei 22 articolul *Vă rog să mă țertați, domnilor* prin care anunțam că va fi ultimul scris în calitate de jurnalist.

De ce îi răspund, totuși, lui Gelu Ionescu?

Am fost șocat și intristat că un distins intelectual, sensibil și nuanțat, a transformat o polemică de idei într-o răfuială personală din care se degajă o intoleranță orgolioasă și o irascibilitate sfidătoare. Iată ce afirmă Gelu Ionescu: „Cum Bujor Nedelcovici nu pare, din acest text și din cel următor (revista 22 nr. 14/1998), a cunoaște mare lucru nici din opera lui Tudor Vianu și nici din viața sa, l-aș fi putut avertiza astfel că lucrurile sînt mai complicate și mai delicate decît crede. Indiferent de faptul că el aduce argumente incomplete sau chiar false în discuție, că s-ar fi convenit să știe date mai multe și mai exacte atunci cînd s-a angajat în polemică, mai cu seamă cînd a adoptat poziția unui... acuzator”.

Discuția trebuie rezervată doar discipolilor?

Să vedem în ce măsură susținerile autorului sînt exacte și cît de mult (sau puțin) a deformat (cu sau fără rea-voință) cele afirmate de mine. Dar mai întîi cîteva precizări. 1. Discuția despre „colaborarea sau numai complicitatea cu regimul comunist a unor personalități de mare însemnătate în cultura noastră” nu a început cu Tudor Vianu. Este suficient să ne amintim de articolele lui Alexandru George, Gheorghe Grigurcu (*Despre Mihai Ralea, R.I.* august '98) sau Alex. Ștefănescu. 2. În cele două articole publicate nu am folosit termenul „colaborare”. Am utilizat sintagma „complicitate pozitivă” (subliniată și de G.I.) care printr-o esențială nuanțare („pozitivă”) modifică radical sensul și eventuala gravitate a cuvîntului „complicitate”. Hannah Arendt era de părere că într-un regim totalitar nu sînt

posibile decît trei soluții: compromisul, complicitatea și martiriul. Cine i-a cerut lui Tudor Vianu să fie martir? Dar putem să analizăm „diferitele grade de vinovăție pentru colaborarea cu dictatura”, așa cum recunoaște și Gelu Ionescu. Monica Lovinescu s-a întrebat dacă „a sosit momentul” să vorbim despre Tudor Vianu și în ce măsură poate fi considerat un model moral. În schimb, Zigu Ornea, în articolul *Biografie comportamentală?* (Romă-

Tudor Vianu, prin argumentele și tonul folosite sugerează destul de clar că discuția ar trebui rezervată doar discipolilor și cercului restrîns din jurul maestrului. El mă dojenește cu un aer superior și contrariat (parcă m-ar bate părintește pe umăr și mi-ar spune că am intrat pe un teritoriu ce-i aparține), dîndu-mi chiar sfaturi: „L-aș fi putut avertiza astfel că lucrurile sînt mai complicate și delicate decît crede”. Să revenim la cele afirmate în fra-

Tudor Vianu alături de Mihail Sadoveanu la Academia Română în 1955

nia literară – 25/3 martie '98), folosește cuvîntul „compromis” atunci cînd spune: „Acest contencios al iudaiității sale originare, mereu activ în conștiință și subconștientul profesorului, l-a purtat pe albia sutelor de compromisuri”. 3. Dacă Gelu Ionescu este de acord că a sosit momentul să discutăm despre

za prin care Gelu Ionescu mă „incriminează”: „Bujor Nedelcovici nu pare, în acest text și din cel următor, a cunoaște mare lucru din opera lui Tudor Vianu”. Iată ce spuneam în *Scrisoare adresată domnului Ion Vianu*: „În articolul *Jurnal infidel* nu m-am referit la: profesorul, traducătorul, esteticianul, memorialistul sau istoricul de literatură comparată. Importanța și valoarea dascălului și a cărturarului sînt dincolo de orice îndoială și reproș”. Nu am discutat opera lui Tudor Vianu, ci doar raportul dintre „Creator, Creație și Creatură”. Nu m-am referit la nici o carte scrisă de Tudor Vianu, cu excepția antologiei publicate la UNESCO. Atunci de ce această eroare și reproș?

„Bujor Nedelcovici – afirmă Gelu Ionescu – nu cunoaște mare lucru nici despre viața sa”. Să așezăm pe două coloane (orizontale) susținerile fiecăruia privitoare la principalele evenimente din viața Profesorului. Bujor Nedelcovici: „Nu după mulți ani, în 1946-1947, Tudor Vianu a fost numit ambasador la Belgrad”. Gelu Ionescu: „Din martie 1946 pînă în noiembrie 1947 îl găsim ambasador al țării la Belgrad”. Bujor Nedelcovici: „În 1937 a fost ales membru al Academiei Române, iar în 1955, membru al Academiei Republicii Populare Române”. Gelu Ionescu: „În iunie 1955 este repus în Academie, de data aceasta

ca membru titular”. Bujor Nedelcovici: „În 1958, Tudor Vianu a fost numit directorul Bibliotecii Academiei”. Gelu Ionescu: „La sfîrșitul lui 1958 este numit director al Bibliotecii Academiei”. Bujor Nedelcovici: „În 1958, Tudor Vianu este împovărat și de alte îndatoriri culturale, a fost numit secretar general al Comisiei Naționale pentru UNESCO” cum îl prezintă Dan Grigorescu în articolul: *Un model spiritual*”. Gelu Ionescu: „Călătoriile sale în străinătate, care se înmulțesc, se datoresc numirii sale în Comisia Națională UNESCO, instituție internațională care îl desemnează ca membru al comitetului executiv în octombrie 1962”.

Aici se opresc referirile mele la principalele evenimente din viața lui Tudor Vianu. Am văzut că datele înscrise de mine și cele ale lui G. Ionescu nu au fost diferite, iar despre operă nu am discutat. Atunci ce îl îndreptățește pe autor să afirme cu o certitudine orgolioasă: „B. Nedelcovici nu pare a cunoaște mare lucru nici din opera lui Tudor Vianu și nici din viața sa”? Dar G. Ionescu continuă: „Indiferent de faptul că el aduce argumente incomplete sau chiar false în discuție, s-ar fi convenit să știe date mai multe și exacte atunci cînd s-a angajat în polemică, mai cu seamă cînd a adoptat poziția unui... acuzator”.

S-a așezat Tudor Vianu în sensul istoriei sau împotriva ei?

Nu este prima dată cînd sînt considerat acuzator. Ion Vianu m-a calificat *jd-anovist*. Georgeta Dimisianu crede că sînt bintuit de o febră *justițiară galopantă*, iar Eugen Simion m-a promovat în gradul de *procuror moral al națiunii române*. Dacă încerci să ridici puțin „cortina ambiguităților și a confunziilor” insultele înlocuiesc argumentele, ești așezat la zid și lovit peste degetele în care ai ținut creionul. Se aud voci care strigă: „Intră în corul general! Cîntă împreună cu noi!”. Știu că am supărat pe mulți, dar ce să fac... Am început să mă obișnuiesc și să mă... consolez. Dar să-l ascultăm în continuare pe Gelu Ionescu care trece în revistă alte evenimente din viața Profesorului. „În 1961, Vianu face o lungă călătorie în Uniunea Sovietică, cu care ocazie ține un jurnal care va fi publicat postum.” În cercetările ulterioare, constată modificări (adăugiri) în textul publicat în *Scinteia*. „Șigur, ne putem întreba – scrie Gelu Ionescu – de ce a acceptat Tudor Vianu să scrie pentru *Scinteia* chiar și un singur text, de ce nu a refuzat să scrie alte texte „comandate”, după obiceiul vremii.” Sau ar fi putut să-și oprească colaborarea la *Scinteia* – îl întreb eu – după ce a văzut că practica modificărilor se repeta? „Textele lipsite de importanță dar care nu fac onoarea operei sale. A fost tributul plătit, scump plătit, pentru că ne putem imagina suferința redactării.” De ce mai avea nevoie să plătească un tribut profesorul T. Vianu în plină afirmare profesională și politică? Oare mai rezistă acest argument după ce aflăm că: „În 1963 este decorat – mai fusese și înainte de 1944 – apoi primește Premiul de Stat”? Nu se spune ce decorații a primit. Oricum, ar fi inutil să mai comentăm...

În capitolul „scrierilor care nu-i fac onoare” Gelu Ionescu ar fi trebuit să amintească și antologia: *Permanence de la Littérature Roumaine* (redactată în limba franceză), publicată în *Buletinul Comisiei Naționale a RPR pentru UNESCO*, 1959, din care lipseau: N. Iorga, T. Maiorescu, E. Lovinescu, Matei Caragiale (scriitori care aparțineau... culturii burgheze) dar apăreau alții...

INSTITUTUL EUROPEAN

NOUTĂȚI

Colecția SINTEZE

Michel Pastoureau
Stofa diavolului

Traducere de Gabriela Scurtu Ilovan și Oana Ududec

Studiu introductiv de Maria Carpov

J. A. Barnes
Sociologia minciunii

Traducere de Cristina Vrăjitoru

Studiu introductiv de Traian D. Stănculescu

ISBN 973-586-109-7
120 pag

ISBN 973-586-162-3
392 pag

În curs de apariție: Serge Bernstein & Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. 1-5

Iași • Str. Cronicar Músteanu nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@mail.dntis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

„Pentru mine – spune autorul – ce-darea cea mai întristătoare a Profesorului a fost adeziunea sa la PMR, printr-o scrisoare deschisă publicată în *Scinteia*”. După câteva explicații și justificări, Gelu Ionescu adaugă: „La sfârșitul anului 1962, într-un moment în care ascensiunea lui Maurer dădea unele speranțe de dezgheț, închisorile se goleau etc.”. Inexact! Închisorile nu s-au golit niciodată, iar amnistia a fost legiferată abia după doi ani, adică în 1964.

Dacă am trage „un fir roșu conductor” – cum se spunea prin anii '50 – care ar începe înainte de '40, când Tudor Vianu a fost redactor la ziarul *Gindirea* ce aparținea lui Nichifor Crainic (autorul articolului s-a ocupat doar de ultimii 20 de ani) și „firul roșu” ar trece prin 1946, când T. Vianu a fost numit ambasador, ar continua prin toate funcțiile avute de-a lungul timpului și ar ajunge la intrarea în *Partidul Muncitoresc Român* din 1962 și acordarea *Premiului de Stat* în 1963, nu s-ar putea afirma că Profesorul a avut, totuși... „o carieră politică”? Aristotel era de părere că „omul este un animal politic”. Cum să eliminăm un segment din destinul lui T. Vianu care a avut o viață privată, o viață profesională și o viață civico-politică? A fost prezent în „Cetate” sau a trăit izolat în „Turnul de Fildeș”? Cât a cedat *Omul* în defavoarea *Scriturului*? S-a așezat T. Vianu în sensul Istoriei, sau s-a împotrivit ei? Atunci de ce G. Ionescu apreciază falsă afirmația mea: „Vianu a ales calea întoarcerii în țară pentru a-și continua cariera politică”? Și este „uimit și mhnit de modul lipsit de comprehensibilitate în care Bujor Nedelcovici tranșează împrejurarea luării teribilei decizii – întoarcerea sau desțărarea – uimit pentru că vine din partea unui om sensibil și încercat cum este, el însuși aplegând exilul după mari și multe ezitări – la unele din ele am asistat, după cum cred că își amintește bine”. Nu am uitat nimic, Gelu Ionescu. Nu cred că o comparație ar fi posibilă, dar dacă a fost evocat episodul vreau să amintesc că viața în România – perioada '77-'89 – era lipsită de orice soluție sau speranță. Eu cind m-am întors în țară, în 1985, am fost luat în primire de *Securitate* și de *Partid*, interzis de a mai publica, iar pînă la plecarea definitivă din România (1987) la 50 de ani, nu am avut niciodată nici cel puțin un post de redactor într-o editură sau de jurnalist la vreo publicație. A trebuit să ajung la Paris pentru a lucra în redacția unei reviste literare.

Acum putem avea o altă perspectivă a evenimentelor de atunci

Se aduce în discuție cazul Blaga (aflat „la începutul cedării”, dar mai întâi a rezistat) și Noica pentru a se demonstra că în acea perioadă „un refuz în numele unei solidarități cu alți intelectuali și scriitori interziși sau în închisori” ar fi fost imposibil pentru că cei arestați „fuseseră explicit de dreapta în perioada interbelică și erau de plano respinși și pedepsiți de regim pînă către sfârșitul anilor '60”. Explicația nu mi se pare convingătoare. Atenție! Dacă cei închiși fuseseră „explicit de dreapta” să înțelegem că T. Vianu – care nu fusese arestat – „era de stînga”? Se știe ce a reprezentat „stînga” în România în perioada 1944–1989: *comunismul*. Să tragem concluzia că T. Vianu a fost... comu-

Tudor Vianu și Elena Vianu, Albești, 1939

nist?! Ar însemna că întreaga demonstrație a lui Gelu Ionescu s-ar prăbuși... Nici eu nu vreau să mă „cocoș în poziția judecătorului, nici măcar a arbitrilor”, dar nu cumva un scriitor ar trebui plasat în timpul și epoca în care a trăit? Și cum arăta acea epocă? Atunci „oamenii erau tăiați în două cu fierestrăul”, ne amintește N. Steinhart în *Jurnalul fericii*, iar „pe doi ori doi patru, alde Vianu, Călinescu sau Ralea l-ar fi putut aritmetiza vorbind, bunăoară, despre Canal, drumul cel fără pulbere”. Oare mai poate fi considerat T. Vianu *Un model spiritual* (Dan Grigorescu, *Ciurul Românesc* – nr. 11/dec. 1997), *Idealul clasic al omului*, cum a fost sărbătorită seara omagială de la Paris sau „Un prigonit, un model și o conștiință tutelată”, după opinia altui comentator?

Sigur, ne putem întreba „ce ne-am

fi făcut dacă în noaptea dogmatismului nu ar fi existat Tudor Vianu sau Călinescu”, dar de aici și pînă a considera „concesia și colaborarea ca o stare de normalitate” (și chiar valoare morală) mi se pare cel puțin forțat. Poate așa gîndeau studenții Profesorului în acea perioadă și noi toți (eu fugeam de la cursurile *Facultății de Drept* și asistam la lecțiile profesorului Tudor Vianu), acum însă, putem avea o altă perspectivă și o altă analiză a evenimentelor de atunci, fără să fim nici intoleranți și insensibili ori neînțelegători față de aceea perioadă.

Se confundă conceptul de victimă cu cel de suferind

Este adevărat că o analiză generală a „specificului românesc” ar putea face posibilă ideea că – de-a lungul istoriei – am fost tentați către adaptare, supraviețuire, continuitate, compro-

Pe marginea textului
lui Gelu Ionescu
Despre Tudor Vianu
în ultimii săi 20 de ani apărut
în nr. 43-45/1998 din 22

tabilă pe care am trăit-o este suma acestor viziuni despre una și aceeași realitate. Cred că sintem dator să încercăm a reconstitui întregul, nu doar părți din el”. Cum să reconstituim întregul dacă se confundă conceptul de victimă cu cel de suferind? Nimeni nu contestă faptul că Profesorul a suferit din punct de vedere profesional și chiar social, dar să crezi că a fost o victimă mi se pare exagerat. O victimă (lat. *victimă*) este un individ – inocent – care și-a pierdut viața. Cel care a suferit (lat. *suffere*) este un individ care a suportat un rău – fizic sau moral – dar nu și-a pierdut viața. Diferența este esențială? Dacă știm unde să-i situăm pe Mircea Vulcănescu și Gheorghe Brătianu, unde să-l așezăm pe T. Vianu?... Este rîndul meu să reamarc: lucrurile sînt mai complicate și mai delicate decît crede Gelu Ionescu.

Profesorul nu a fost nici „călău”, dar nici „victimă”

După tehnica știută, autorul ia câteva cuvinte dintr-o frază, o trunchiază și apoi afirmă: „Bujor Nedelcovici mai cere imperios un răspuns la întrebarea: Tudor Vianu a fost de partea învingătorilor sau a învinșilor?”. Iată ce am spus: „Dar să revenim la problema esențială: a jucat Tudor Vianu un rol politic? A făcut el pactul cu diavolul? A fost de partea învinșilor sau a învingătorilor? A avut el o răspundere morală?” (...) „S-ar putea spune că Tudor Vianu a rezistat prin cultură și și-a apărut catedra ca pe un amvon de unde le vorbea studenților”. Dintr-un complex profesional, blindul și amabilul Gelu Ionescu – în stilul văzut pînă acum – ține să-mi dea iarăși o lecție: „Las la o parte faptul că întrebarea mi se pare nefericit gândită și formulată, mai ales în ordinea unui destin istoric în care învinșii de ieri sînt învingători în istoria culturii noastre. Presupun că Bujor Nedelcovici vrea să spună: de partea călăilor sau a victimelor”. Ei bine! Nu! G. Ionescu se înșeală! Am vrut să spun exact ce am spus. Atunci cînd analizezi o mare personalitate – cum a fost profesorul Tudor Vianu – nu poți să discuți în termeni: călău sau victimă. Tocmai pentru că – după opinia mea – Profesorul nu a fost nici călău și nici... victimă.

Nimeni nu contestă – repet – dificultățile prin care a trecut T. Vianu în 1948, cînd i s-a desființat catedra de *Estetică*, tentativele de a fi scos din *Universitate* sau ezitățile și suferințele din ultima perioadă. Cum nu am avut „vocea de a fi martir”, nu aș putea să uit sau să-mi absolv – am declarat și altă dată – complicitățile, cedările sau tăcerile și cu atât mai mult nu mi-aș fi îngăduit să adopt poziția unui... acuzator. Așa cum spuneam și în articolul anterior: „Singurul drept pe care mi l-am asumat a fost acela de a înțelege din interior un fenomen, o persoană sau un eveniment socio-politic”. Este posibil să facem „mai multe lecturi” ale aceluiași fapt istoric? Este posibil să ieșim dintr-o „gîndire unică și monocoloră” (care ascunde o crispare și o logică de autoamnestic) atunci cînd analizăm o mare personalitate din cultura română? Am convingerea că „un pas a fost făcut” și nu peste mult timp o să dobîndim calmul, liniștea și seninătatea necesare unor analize lucide, detașate și – în special – mai puțin pasionale.

Cînd vrei să-l aperi pe T. Vianu (mai ales cînd l-ai admirat și iubit ca profesor și om) este explicabil să nu vezi – chiar dacă dorești – cealaltă față a medaliei: intransigența spirituală și verticalitatea morală. G. Ionescu este însă de părere că: „Istoria

Paris
(Subtitlurile aparțin redacției)

NEMIRA

Mircea Malița
ZECE MII DE CULTURI,
O SINGURĂ CIVILIZAȚIE
SPRE GEOMODERNITATEA
SECOLULUI XXI
COLECȚIA „POLITICĂ”

Costin Scorpan
ISTORIA ROMÂNIEI
ENCICLOPEDI
COLECȚIA „DICȚIONARELE NEMIRA”

Pierre Riffard
DICȚIONARUL
ESOTERISMULUI
Traducere din limba franceză și note
de Doina și Gheorghe Pienescu
COLECȚIA „DICȚIONARELE NEMIRA”

Comenzi: C.P. 26-38 București; E-mail: nemira@dnt.ro

N. 1949 la Mogoșani
• Absolvent al
Institutului de
Arhitectură „Ion
Mincu” din București
(1973) • Carieră
didactică la același
institut după 1978
• Pină în 1988, când

se stabilește în Italia, obține mai multe premii la concursuri naționale sau internaționale de arhitectură și urbanism • Se află actualmente în Galleze, provincia Viderbo, la nord de Roma • „Talentul și sensibilitatea artistică ale lui Sorin Sargentu sunt dublate de o solidă cultură umanistă”, spune prietenul său, arhitectul Nae Lascu.

Îmi place marea asta întunecată și zgomotoasă, schimbătoare și disperată. Eu, care vin acum de la albastru și placida Mediterană, regăsesc aproape în fiecare vară această altă mare, Pontul sălbatic vinețiu, mai mult verde decât albastru, mai mult negru decât verde, scrijelit către maluri de fișii albe de spumă. Orizontale lungi de apă verde și sărată, de plajă aurie, de verdele argintiu prăfos al copacilor crescuți din nisip; linii paralele ce se aleargă pierzându-se în infinit între mare și lacul Sutghiol până la lacul Sinoe și Histria cu coloanele răsturnate.

Pe plajă, după-amiază când soarele născut din mare începe să coboare dincolo de pilul de plopi ca apoi să se cufunde în oglinda argintie a lacului, mă pierd în contemplarea unei clădiri simetrice, mai mult lungă decât înaltă, privind către mare cu ferestrele și balcoanele ei bine desenate, cu cele câteva arcade elegante ale corpului central, cu pergola de coronament lucrată în lemn, fericită încheiere a unei impecabile compoziții arhitecturale. Vin mai tot timpul aici la plajă, bucuros să-l regăsesc în fiecare an așa cum îți regăsești un vechi prieten.

Perioada fericită a arhitecturii românești

Nu știu ce anume mă leagă pe mine de hotelul Rex din Mamaia, ce filiație ascunsă există între noi. Fațada asta dinspre mare este în fond destul de sobră, riguroasă în aliniamente și echilibrată în distribuția maselor, simetrică, deci monumentală în bună măsură. De aici ar fi putut să rezulte o clădire perfectă, dar rece, iar monumentalitatea ei ar fi putut duce atât de ușor la retorică, așa cum prea des s-a întâmplat cu anumite construcții din anii '50.

Aici nu e așa, aici ne aflăm „între cele două războaie”, perioadă fericită și pentru arhitectura românească, când rigoreea conceptelor compoziționale de bază nu împiedica visul sau fantezia, iar educația, cultura, bunul-simț stabileau o măsură în toate. Perioada „stilului cubist” al lui Horia Creangă, dar și viler de la Balic ale doamnei Delavrancea cu izul lor balcanic, mediteranean.

S-a reușit atunci o frumoasă sinteză între modernitatea noului stil internațional și sedimentele culturale-istorice ale unei spiritualități complexe latino-bizantine; levantul din noi îndulcea atunci vigoarea clasică sau modernă fără însă să provincializeze. Se poate spune că se ajungea chiar la „specific național” fără pasișia vulgară la care am asistat în ultimii douăzeci de ani și la care din păcate asistăm și astăzi. Ca orice artist, arhitectul se exprimă prin opera sa, iar în același timp opera îl dezvăluie, îi trădează calitățile sau defectele intelectuale și sufletești. Privind la ceea ce am lăsat înaintașii noștri din acea perioadă, dar chiar și la operele mai tirzii, după ultimul război, ale unor arhitecți pe care am avut norocul să-i avem dascăli, putem să ne dăm seama

Arhitect **SORIN SERGENTU**

Armonie sau haos?

de deosebita valoare a acestor personalități dotate din punct de vedere profesional, cultural și sufleteș, adevărate elite intelectuale ale vremii. Arhitecți intelectuali ce făceau arhitectură cultă.

Hotelul Rex aparține acestei arhitecturi așa cum și frații lui întru spirit și epocă, hotelurile Continental din Constanța și Athénée-Palace din București. Ultimele două, înrudită cum spuneam, erau la vremea lor construcții reprezentative ale orașului. Trecearea anilor nu le știrbise nimic din prestanță, ba dimpotrivă, datorită calității arhitecturii și atmosferei de plăcută urbanitate ce emanau aceste construcții, ele inesele și spațiul înconjurător, fie piață, fie bulevard, deveniseră locuri privilegiate, semnificative în viața socială a urbei.

La București ne bucurăm de prezența hotelului Athénée-Palace ce în-

ne. Ne-au prădat alții și ne prădam noi înșine cu pasiune masochistă.

Când eram în țară îmi petreceam vacanțele la Constanța. Mă duceam să ptez pe malul mării: portul, vapoarele, golful micului port Tomis, casele vechi, străzile; străzile alea ce se terminau în gol, în apă și în cer, așa cum numai un oraș la mare poate avea. Ani de-a rândul am pictat marea și cerul, plaja, nisipul, elementele. Arhitectul din mine era totuși sensibil la case, la ziduri. Tenuială albă, olane roșii, porți și garduri din lemn încrustate în ziduri albe. Citisem mult despre Grecia, despre Istanbul, dar nu le văzusem. Întuiam totuși în Dobrogea, la Constanța, lumina Mediteranei și farmecul Bosforului, Balcanii pe care fără motiv îi renegeam în favoarea „latinității”. Pierdusem Balciul și Mangalia veche, scufundasem insula Ada-Kaleh, ne rămânea Constanța.

Palatul Bibliotecii Universitare în perioada interbelică

chide cu fațada lui armonioasă și caldă latura de nord a unei piețe dragă nouă, la alcătuirea căreia participă și alte construcții de prestigiu cum sînt Palatul Regal, Ateneul Român, Biblioteca Centrală. În decursul anilor am pus aici tot ce aveam mai bun, așa cum în Evul Mediu și în Renașterea italienii au știut să pună tot ce aveau mai de preț în minunatele lor piețe. Cum ne-am simțit noi dacă peste noapte una din aceste „perle” ale orașului nostru s-ar prăbuși în țărână?

Țara nimănui, pământ de prădăciune

La Constanța acest lucru s-a întâmplat. Și nu din vina vreunui catolicism sau la porunca vreunui dictator nebun. Cutremurul din '77 a trecut, a trecut și dictatorul cu geniul său distrugător ce ne-a văduvit de atâtea monumente. Mă gîndeam că tot ce putea fi mai rău putea fi scotit de domeniul trecutului. Nu-mi vine să-mi cred ochilor, și totuși e adevărat: hotelul Continental este acum un morman de moloz, grinzi și stâlpi de beton rețezați la înălțimea primului etaj. Ceea ce a mai rămas din această clădire civilizată, cultă, monument de arhitectură, ne privește astăzi, în pragul celui de-al treilea mileniu de civilizație creștină, cu ochii disperați ai Hiroshime! Nu trebuie să ne intereseze motivele acestui gest, pentru că nu poate exista justificare. În Japonia de acum câteva sute de ani, morala Bushido ar fi cerut celui vinovat pentru o astfel de decizie barbară sacrificiul suprem, spintecarea pîntecului de jos în sus...

Dar nu sîntem în Japonia, sîntem în țara nimănui, pământ de prădăciune

grație Pieței Victoriei. Biata Președinție a Consiliului de Miniștri, bietul Duiliu Marcu, biata arhitectura cultă!

Revenind la Constanța, s-a continuat politica de demolare a caselor vechi și la un moment dat sărmanul Publius Ovidius Naso a rămas cu nasul în vînt, căci în fața lui s-a prăbușit un întreg front de piață înalt de cinci etaje. E și mai trist acum căci nu iubea deloc Pontul Euxin. E totuși silit să-l privească printr-o gaură în carnea cetății largă de peste o sută de metri!

Bănci și biserici

Asta a fost atunci. Au trecut nouă ani de la schimbarea politică ce a zguduit Europa de Est și ce facem noi astăzi? Noi astăzi dărimăm Continentul. Centrul istoric al orașului arătat ca o babă știrbă, casele vechi vor continua probabil să cadă sau în cel mai bun caz le va fi deteriorată imaginea prin modificări pe care municipalitatea se face ca și pină acum a nu le băga în seamă. Se dărimă și se construiește ca nicăieri în lume, fără criteriu, fără norme, fără plan de sistematizare urbană. O soartă crudă continuă să stăpînească destinele acestui oraș și, bănuiesc, ale multor orașe din România. Recunosc că sînt înspăimîntat, deoarece îmi dau seama că un capitalism haotic și barbar nu e cu nimic mai puțin periculos decât o dictatură comunistă, cel puțin pentru cultura unei țări, deoarece ambele sînt inculțe. Văzînd cum continuăm să ne batem joc de orașele noastre, nu știu cum aș putea fi contrazis.

Este un fapt de cultură să ridici o bancă înaltă de șase etaje de sticlă între două case parter și etaj „fin de siècle”? Sau poate este mai laudabilă construcția unei biserici în stil vechi, lamentabilă pasișia a trecutului bizantin, în mijlocul unui spațiu delimitat de blocuri confort 2, într-o periferie? Este greșită biserica sau blocurile?

Totul este complet greșit. Este greșit în primul rînd amplasamentul bisericii, iar după părerea mea și stilul ei; catolicii fac biserici moderne, unele frumoase. Oare canonul ortodox este așa de rigid încît nu permite conceperea unui lăcaș de cult în sintonie cu epoca în care este ridicat? Nu știu, dar „bolta moldovenească” era modernă la vremea ei; dacă o refacem astăzi e stupidă. O interpretare a unui sistem constructiv tradițional în cheie modernă, în așa fel încît să păstrăm o anumită continuitate, rămînd totuși în actualitate, nu ar fi de preferat?

Același lucru este valabil și pentru „perdelele de sticlă” ce îmbracă cu rost și fără rost fațadele „edificiilor moderne”, adică bănci, ce altceva.

Bănci și biserici! Bănci americane și biserici bizantine, a naibii combinație! Eu nu am nimic cu bancherii și nici cu biserica, rămîn totuși bun creștin, dar dacă nu eu și cu supărare, în situația actuală a țării noastre, aș prefera actul a țării noastre, aș prefera școli și spitale. Educație și cultură și în acest sens aș face un apel la biserica noastră ortodoxă, în măsura posibilului să-și propună țelul nobil de a încuraja operele de binefacere și de cultură, așa cum o făcea cîndva prin tradiție. Acum nu mai e ca atînci: dacă se dărimă case (nu doar biserici), Biserica să se simtă responsabilă!

Degeaba revenim la vechile denumiri de străzi, bulevarde și piețe dacă nu ne pasă cum arată ele. Noi arhitecții ar trebui să ne dăm frîu liber imaginației doar în măsura în care ne simțim destul de culti. Ca să putem face „case bune” avem nevoie de restricții, de norme pe care să le respectăm, de un plan de sistematizare.

Trecem de la arhitectură la politică. Ce spun domniii parlamentari, asessori, primari? Cît timp le trebuie oare pentru a decide:

Armonie sau haos?

August 1998

(Subtitlurile aparțin redacției)

1998

1 - 7 decembrie

VLADIMIR TISMĂNEANU

Originile apostaziei: Arthur Koestler și teroarea stalinistă

Numele lui Arthur Koestler este indelebil legat de denunțarea atrocităților totalitare în acest secol. Scris în limba germană, romanul său *Darkness at Noon* (cunoscut în românește sub titlul *Zero și infinitul*), apărut la începutul anilor '40 în ediție engleză, însă devenit celebru abia după război, rămâne probabil cel mai cutremurător document literar legat de catastrofa Marii Terori staliniste din perioada 1936-1939. În urmă cu câteva luni, în paginile săptămânalului *The New Republic*, cunoscutul istoric cultural Michael Scammell (autor între altele al unei monumentale biografii a lui Aleksandr Soljenițin) a publicat o serie de documente inedite din arhivele *Cominternului* legate de geneza acestei cărți cruciale pentru conștiința istorică a veacului douăzeci. Este vorba de două scrisori adresate de Koestler în 1938 conducerii *Asociației Scriitorilor Comuniști Germani în Exil* în care își exprima totalul dezgust și revolta morală în raport cu farsele judiciare care aveau loc la Moscova sub chipul „proceselor” împotriva Vechii Gărzi bolșevice. Să menționăm că scrisorile lui Koestler au fost trimise după perioada pe care autorul o petrecuse în Spania Războiului Civil, unde, omenii lui George Orwell, avusesse ocazia să descopere pe viu mașinațiile diabolice ale agenturii teroriste staliniste împotriva oricăror manifestări de autonomie politică și spirit democratic. În autobiografia sa apărută în anii '50, Koestler se referea la aceste scrisori considerându-le pe veci dispărute (fie în „gaura memoriei” cominterniste, fie, cine știe, în arhivele *Gestapo*-ului, după ce vor fi fost capturate în Parisul ocupat de Germania nazistă). În realitate, aflăm acum, așa cum scrisese odinioară Bulgakov, „manuscrisele nu ard”. Scrisorile lui Koestler au zăcut decenii de-a rindul, prima, mai laconică, într-un fond special al arhivelor *KGB*-ului, cea de-a doua, mult mai detaliată, în arhivele *Internaționalei a III-a*, într-un dosar purtând eticheta: „Arthur Koestler. Strict confidențial”.

De ce sînt aceste scrisori atît de importante? Într-înțeles, întrucît ele luminează drama de conștiință a unui intelectual revoluționar la acel ceas istoric pe care romancierul Victor Serge l-a numit „al miezului de noapte din secol”, cînd delirul stalinist ajunsese la culmea paranoiei politiste și cînd devenise imposibil pentru orice om de bună credință să rămînă mut fără ca prin aceasta să participe la perpetuarea unei oribile și singeroase mascare. Apoi, este vorba de un diagnostic lucid, cit se poate de riguros, al degradingoladei morale a bolșevismului. Rupînd cu colegii săi stalinisti, Koestler știa că se așază deliberat în afara propriei sale familii politice, că riscă să fie ponegriț, insultat, chiar nimicîț. Și totuși, ruptura devenise pentru el inevitabilă. Nici un alibi, nici o raționalizare sofisticată nu mai puteau justifica susținerea imensei minciuni staliniste. În 1938, autorul se menține încă în iluzia că URSS reprezintă ultimul reazem al antifascismului. Ulterior, odată cu semnarea acordului de brigandaj internațional din august 1939 între Molotov și Ribbentrop, se ajunge la ruptura totală. Nu mai există nici un motiv pentru Koestler, Orwell sau Manès Sperber să se abțină de la condamnarea Uniunii Sovietice ca despotism totalitar, frate siamez al *Moloh*-ului nazist. Astăzi, cînd se scurge multă cerneală pe tema comparației nazism-comunism, este important să ne amintim că în urmă cu șase decenii cîteva intelectuali

într-adevăr onești au avut pudoarea să pună degetul pe rană și să denunțe *omologia structurală întru crimă și barbarie* a celor două regimuri revoluționar-totalitare absolute ale secolului nostru.

Prima scrisoare este un text lapidar, prin care Koestler își anunță colegii comuniști de expresie germană că a decis să demisioneze din Partidul Comunist German. Era vorba de un gest de o imensă semnificație, prin care scriitorul rupea cordoanel ombilical cu o organizație quasi-religioasă, ai cărei membri făcuseră din demagogia fraternității antifasciste un adevărat drog politic. În acest text, Koestler insistă că nu se gîndește să adere la un grup de opoziție și că se menține convins de faptul că URSS „este un factor decisiv pozitiv în echilibrul politic al timpurilor noastre”. Cîteva zile mai tîrziu, ruptura devine mult mai categorică. Apostazia se adîncește ca experiență existențială definitivă. Acuzațiile la adresa bolșevismului instituționalizat sînt configurate cu deplină claritate, anticipînd tulburător paginile cele mai dramatice din romanul ce avea să apară cîteva ani mai tîrziu. Reproșul fundamental adus de Koestler bolșevismului în ipostaza sa stalinistă este crescînda degenerare morală, climatul terorist impus ca normă de existență a partidului, anihilarea oricărei științe de independență mentală și politică. Scrie Koestler: „Faptul crucial este că evenimente precum procesele de la Moscova nu sînt incidente izolate afectînd doar eșaloanele superioare ale partidului. Ele nu sînt decît expresia cea mai crasă și mai revoltătoare a unei boli care a atins întreaga mișcare, a infectat categoriile medii de cadre și se extinde pînă la celulele individuale”. Cea mai gravă cauză, dar și consecință, a teribilei maladii a spiritului și practicii revoluționare leniniste, pen-

tru Koestler, ca și pentru eroul său Rubașov din *Darkness at Noon*, o constituie absența unui sistem al eticii ori, mai exact spus, subordonarea mijloacelor față de scop. Neo-machiavelismul bolșevic își află rădăcinile în această exaltare a unei pretinse cauze sacre în numele căreia se pot justifica cele mai abjecte acțiuni: crima, trădarea, delațiunea: „Nu avem o teorie a moralei revoluționare. Nu avem decît practica. Ea se întemeiază pe axioma, niciodată clar exprimată însă tacit acceptată, conform căreia scopul scuză mijloacele. Vechiul slogan al iezuiților... a fost reconstruit în chip dialectic și oricine știe că dialectica permite tot soiul de trucuri”. Ceea ce rezultă dintr-o asemenea viziune cinică asupra actului politic nu este decît o continuă persecuție a oricărei opțiuni care se distinge de „linia generală” dictată de conducătorii presupus infailibili. Koestler îl citează pe Lenin care spusese cîndva că nu este suficient ca un inamic al partidului să fie învins, ci el trebuie făcut de asemenea demn de dispreț. Ce rămîne atunci valabil din vechia credință? La momentul scrierii acestui text sfișietor și sfișiat, Koestler încă mai spera. Era „speranța disperării” de care vorbea cîndva Walter Benjamin. Uniunea Sovietică, cu toate aberațiile staliniste, îi mai apărea marelui dezamăgit drept un teritoriu a cărui apărare era indispensabilă. Cum spuneam, anul 1939 și macabru pact sovieto-nazist vor risipi aceste ultime iluzii. Scrisorile lui Koestler de despărțire de colegii comuniști și demisie din partid rămîn, în opinia mea, momente referențiale ale literaturii deșteptării din somnul dogmatic și a sfidării înregimentării totalitare, fie ea de dreapta ori de stînga.

Washington, DC
14 noiembrie 1998

CENTRUL INTERNAȚIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ

anunță:

concurs de proiecte curatoriale pentru Expoziția Anuală 1999.

Proiectele trebuie să propună o privire neconvențională asupra artei românești contemporane, în contextul internațional al ultimilor 10 ani.

Data limită de primire a proiectelor: 15 ianuarie 1999.

Pentru informații suplimentare, ne puteți contacta la sediul nostru din str. Spătarului nr. 52, sector 2, București, tel.: (01) 2103070 sau 2107777, e-mail: csac@mail.sfos.ro

CENTRUL INTERNAȚIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ

organizează în perioada 10-14 decembrie 1998

Seminarul Internațional de Multimedia „WEBART '98”

care se va desfășura la Institutul de Tehnică de Calcul din București.

Seminarul va fi structurat în două secțiuni. Prima secțiune se va desfășura în primele două zile și va cuprinde prezentări de proiecte. Cea de a doua secțiune va consta într-un atelier de lucru pe tema: „Structură și design de pagină WEB”. Atelierul va fi condus de personalități românești și internaționale, cum ar fi Margaret Jahrmann/Austria, Irina Aktuganova/Rusia, Karel Dudashek/Germania, Iános Sugar și Micklós Peternac/Ungaria.

Seminarul se adresează artiștilor și studenților din Academii de Artă care dezvoltă sau doresc să dezvolte proiecte multimedia.

Deoarece numărul participanților este limitat, cei interesați trebuie să trimită un Curriculum Vitae la CIAC (prin fax sau e-mail) pînă la data de 3 decembrie 1998. Doar persoanele selectate vor fi contactate pentru a primi informațiile finale.

Pentru detalii, ne puteți contacta la sediul nostru din str. Spătarului nr. 52, sector 2, București, tel./fax: (01) 2103070 sau 2107777, e-mail: csac@mail.sfos.ro

DIN SUMARELE VIITOARE

• **Suplimente 22 Plus:** „Șanse egale pentru femeile din România (2)”; „Situația financiară a firmelor de difuzare a presei” • **Catherine Durandin:** „De la liberalismul pașoptist la ortodoxismul anilor '30” • **Alice Voinescu:** Scrisori inedite • **Bujor Nedelcovici:** „Vă rog să mă ierțați, domnilor” • **Interviu cu Radu Sârbu,** directorul FPS

